کارتێکەریی کۆمەڵگا و

بنەماڵە

لەسەر هەڵس و کەوتی منداڵ

نووسین و وەرگێرانی : نادر فەتحی (شوانە)

٢٠١٩ی زایینی

www.rojhalat.de +++ www.bokan.de

www.rojhalat-bokan.com

Email: redaktion@rojhalat.de

پێرست:

پێش گوتە.. ٣
بارهێنانی منداڵ! ٧
رۆڵی دایك و باوك.. ٩
ئایینە ئیبراهیمییەكان... ١١
مرۆڤ و رێگای ژیان ١٧
چیرۆكی ئایین ٢٠
ئادەم و حەوا ٣٢
قابیل و هابیل ٤٩
مێژووی ئایین لە ناوچەی مێزۆپێتامیا (نێوچۆمان)... ٥٧
ئایا هەستی ئەخلاقیی ئێمە پەیوەندیی بە پەرەسەندنەوە هەیە؟ ٦٠
مرۆڤ دەتوانێ خوو و خدەكانی بگۆڕێت... ٦٣
هۆكاری تێكدان یا خۆشكردنی ژیان، تەنیا خۆمانین ٦٦

پێش گوتە

لە هەر گۆشەیەکی ئەم جیهانە کاتێك منداڵ لە دایك دەبێ، لە هەوەڵەوە لە لایەن بنەماڵە و دواتر بەهۆی کارتێکەریی کۆمەڵگا(هەڵس و کەوت و تایبەتمەندییەکانی کۆمەڵگا) وقوتابخانە و ... بە بێ ئەوەیکە هیچ شانسێکی بۆ هەڵبژاردنی رێگای ژیانی خۆی پێبدرێ، ئایین، زمان، فەرهەنگ، داب و نەریت، رێی و شۆنی ژیان و تایبەتمەندییەکانیتری کۆمەڵگای بۆ دیاری دەکرێت! دیارە سروشتییە کە منداڵ لەپێش هەمووشتێکدا دەبێ زمانی زگماکی خۆی فێر بێ، قوتابخانە بچێت و لەپێناو پەیوەندیی و بەیانکردندا، خوێندن و نووسین فێربێ. هەروەها سروشتیشە دواتر لە قۆناغەکانیتری ژیانیدا ئەگەر پێویستیی بە زمانێکی دیکەش هەبێ خۆی بڕیاردەر بێت. هەمیسان سروشتییە کە هەڵس و کەوتە گشتییەکانی کۆمەڵگا وەك داب و نەریت، بۆنە و جێژنەکان و جل و بەرگ و ... تیکەڵاوی ژیانی بن و ماوەیەکی زۆر هاورێ یی بکەن، لای کەم تا ئەو کاتەی خۆی بڕیار بدا کە هەڵگری کامیەك لەو تایبەتمەندییانە بێت و یاخود کامیان وەلا بنێت.

بەڵام لە تەمەنی منداڵیدا مەترسیدارترین هەڵس و کەوت مەجبوورکردنی منداڵ بە وەرگرتنی ئیدئۆلۆژی یا ئایینی دایك و بابە. هەر وەك چۆن ڕوونە کە منداڵ لەو تەمەنەدا پێویستیی بە هەڵس و کەوتی سیاسی، ئابووری و ... ئەو شتانە نییە، سروشتییە کە لەو قۆناغەی ژیانیدا هیچ پێویستییەکیشی بە ئایین و ئیدوئۆلۆژیەکی تر نابێ ببێت.

لەپێش هەمووشتێکدا پێمخۆشە ئەو شتە لەگەڵ خوێنەر روون بکەمەوە کە ئەگەرچی من خۆم باوەڕم بە هیچ ئایین و ئیدیۆلۆژییەك نییە، کوسپ لەسەر ڕێی هیچ کەسێك دانانێم و رێگا بۆ هیچکەس دیاری ناکەم. تەنیا و تەنیا وەك تەوەرێکی گرنگی ناو کۆمەڵگا پێمخۆشە هەر مرۆڤێك بە هەڵبژاردنی خۆی و بە ئاگاهیی و ئازادییەوە رێگای ژیانی دیاری بکات.

زانست و ئەزموونەکانی مرۆڤایەتی بە درێژایی مێژوو سەلماندویانە کە زۆربەی ئەو مرۆڤانەی بۆخۆیان لە تەمەنی گونجاودا ڕێگای ژیانیان هەڵدەبژێرن، جا چ ئایین و چ هەر ئیدئۆلۆژیەکی تر بێ، بەوپەڕی تولەرانس واتە سەبووری و هیمنییەوە لەگەڵ بۆچوونەکان و ئایینەکانیتری کۆمەڵگاکان هەڵس و کەوت دەکەن، کە ئەوە خۆی لە خۆیدا شتێکی ئەرێ ییە و جێی پێشوازی لێکردنە. مرۆڤی ئاگا و ئازاد کاتێک ئەو مافە بەخۆی دەدا کە ڕێگای ژیانی خۆی بۆخۆی دیاری بکات، ئەو مافە بۆ مرۆڤیتری ئەم جیهانەش ڕەوا ببینێ. جیاوازیی گەورە و بەرچاو هەیە لە مابەین مرۆڤێك کە بە ئیختیاری خۆی و لە تەمەنی گونجاودا بڕیاری لەسەر دۆزینەوەی ڕێگای ژیانی دابێت لەگەڵ ئەو کەسەی کە لە منداڵییەوە مەجبوور بە هەڵبژاردنی ڕێگای ژیانی کرابێ. زۆربەی ئەو منداڵانە لە باری ئایینیەوە وا بار دێن کە تەنیا خۆیان و ئایینەکەیان بە ڕاستەقینە دەزانن و هەستی سەبووری و تولەرانت بوون لە هەنبەر بۆچوونەکانیتری کۆمەلگاکان تێیاندا پەروەردە نابێ، هەر ئەوەش دەبێتە هۆی هەڵوێستگرتن لە بەرانبەر مرۆڤەکانیتر و تەنانەت دوژمنایەتیکردنیشیان.

لەو نووسراوەیەدا بە کۆکردنەوەی زانیاریی و بۆچوونی زانایان و پسپۆرانی ئەو تەوەرە، هەوڵی شی کردنەوەی دیاردەکان بە شێوەیەکی سیستماتێك دەدرێ و تێیدا کارتێکەریی نەرێنی بنەماڵە و کۆمەڵگا لەسەر هەڵس و کەوتی منداڵان نیشان دەدرێت و هەروەك دەشزانین کاردانەوەکەی دەبێتە هۆی تێکدانی ژیانی داهاتوویان و تەنانەت دەبێتە هۆی مەترسی خستنە سەر ژیانی مرۆڤەکانیتریش.

بە دڵنیاییەوە دەتوانم بڵێم کە زۆر مرۆڤ لەم جیهانەدا هەن کە بە ناچاریی لەگەڵ ئایینی کۆمەڵگاکەیان گەورە بوون و هیچکات لە ناخی دڵەوە خۆیان بە بەختەوەر نەزانیوە یا لای کەم ڕازی نەبوون کە بە ناوی ئایینەکەیانەوە ئەو هەموو توڕەیی و کارە ناحەزانە ئەنجام بدرێ. ئەگەر چاوێك بە ڕابردوودا بگێڕین و سەرنج بدەینە مێژووی توند وتێژیی مرۆڤەکان، بۆمان ڕووندەبێتەوە کە زۆربەی کارەساتەکان و شەڕە مرۆڤ

کوژییەکان لە لایەن ئایین و بە بڕیاری ئایینەوە بەڕێوەچوون. ئەو ڕاستییە گرنگە دەبێ هەمیشە لەبەر چاوی خۆمان وێنا بکەین کە ئەگەر لە جیهاندا ئایین نەبایە، شەڕی خاچپەرستەکان پێکنەدەهات، کارەساتی ١١ی سپتامبریش ڕووی نەدەدا، بە ناوی جادووگەرەوە لە سەدەی ناوەڕاستدا ئەو هەموو ژنە بێ دەسەڵاتە نەدەسوتێندران و لەناو نەدەچوون، لە ئێران ئەو هەموو رۆڵە باشە لە سێدارە نەدەدران، شەڕی مابەین ئیسرائیل و فەلەستین پێکنەدەهات، ئەو هەموو خوێنە لە نێوان موسوڵمان و سێرب و کرواتەکان نەدەڕژا، یەهوودی هێندە لەناو کۆمەڵگاکاندا بە نێوی عیساکوژیی لەژێر گوشار دا نەدەبوون و ئاوارە نەدەکران، باکووری ئیرلەند کێشەیان بۆ پێش نەدەهات، ناوێك لە کوشتنی نامووسی و خۆ سووتاندنی ژنان لە کوردستان نەدهاتەگۆڕێ و ... .

بەو نووسراوەیە هەموو قۆناغە ئەریی و نەرینییەکانی ئایین لە پەیوەندیی و کارتێکەریی لەسەر ژیانی مرۆڤ، بە وردی شی دەکرێتەوە.

ئەگەر لە چوارچێوەی ئاییندا هەست بە کۆیلەیی و بێ دەسەڵاتی دەکرێت، بە ئەگەری زۆر هۆیەکەی دەگەڕێتەوە بۆ سەردەمی منداڵی و ئایینی دایك و باوکان. ئەگەر ئێوە لە وڵاتێکی مەسیحی هاتوونەتە سەر جیهان و ئیسلام و ئایینەکانیترتان پێ هەڵەیە، بە دڵنیاییەوە دەبێ بزانن کە ئەوکەسەی لە وڵاتێکی ئیسلامی هاتۆتە دنیا، هەر وەك ئێوە ئایینی خەڵکانی دیکە و هەموو بۆچوونەکانیتری ئەم جیهانەیان لا هەڵەیە.

ئەو شتە بۆ هەموومان روونە کە هیچکات منداڵ بە بێ ئاگایی و لە تەمەنی وا کەمدا، ناتوانێ بڕیار لەسەر هەڵبژاردنی ئایین بدا! بە هیچ شێوەیەك ناتوانین ناوی منداڵی موسوڵمان، منداڵی مەسیحی، منداڵی یەهوودی، منداڵی کومونیست و ... یاخود هەرچەشنە نێوێکی تر لەسەر منداڵ دابنێین. لێرەدا تەنیا دەتوانین بڵێین: منداڵی دایک وبابی موسوڵمان، منداڵی دایک وبابی مەسیحی، منداڵی دایک وبابی یەهوودی یا منداڵی دایک وبابی کومونیست!

لەو نووسراوەیەدا هەوڵی ئاگادارکردنەوە و وەخەبەرهێنانی ئەو مرۆڤانە دەدرێ کە جەغزێکیان بەدەوری خۆیاندا کێشاوە و لەوپەڕی بێ خەبەری و نائاگاهییدا مافی ئازادیی مرۆڤەکانیتری پێ، پێشێل دەکەن. دەنا ئەو جیهانە، پێکهێنەری ببێ یا نەبێ، باوەڕمان بە ئایین هەبێ یا نا، موسوڵمان بین یا مەسیحی، یەهودی بین یا بەهایی، جێگای هەموومانە و هەمووشمان بە مافی بەرابەرەوە دەبێ ئیزنی هەڵبژاردنی بۆچوونی خۆمان پێ بدرێ.

شوانە،ساڵی ٢٠١٩ ی زایینی

بارهێنانی منداڵ!

ئەو شتە زۆر راستە کە دایک و باوکەکان لە سەرتاسەری ئەم جیهانە پان و بەرینە، دەتوانن منداڵەکانیان بە فۆرم و شکڵی جیاواز و بەو شێوەیە باربێنن، کە خۆیان مەیلیان لێیی بێ. ئایا وا باشتر نییە کە فەزایەکی ئازاد بۆ مناڵەکان پێک بێنین، بۆ ئەوەی خۆیان بە بێ کارتێکەریی و زەخت لێکردن، وێنەیەك لە دنیای دەور و بەریان دروست کەن و لە ئازادیی تەواودا باوەڕ و ئیدئۆلۆژیی خۆیان دیاریی بکەن؟

هەر وەك دەزانین سەردەمی منداڵی ئاستەمترین تەمەنە بۆ پەرەسەندنی هەڵس و کەوتەکانیان، ئایا نابی ئەو هەلەیان پی بدرێ کە خۆیان دنیای دەور و بەریان بپشکنن، ئەزموون کۆ کەنەوە و بە بێ رق و کینەی ئایینی، بەبێ دوژمنایەتیکردن، بە بێ هەستی گوناه و خۆ بە گوناهبازانین، بە بێ هیچ لەمپەرێك لەسەر رێگایان، بتوانن هەڵس و کەوتەکانیان لە فەزایەکی ئازاد و پڕ لە تولەرانسدا پەروەردە بکەن؟

لە بارودۆخێکی وادا کە منداڵ ئیزنی خۆناسینی پی نەدرێ و ژیانی ئازادی لێ پشێوێندرێ و بەهۆی لەمپەری ئایین یاخود هەر ئیدئۆلۆژییەکیتر بازنەی بیر و بۆچوونی بەرتەسك بکرێتەوە، دەبێ چاوەڕوانیی ئەوەش بکرێ کە کۆمەڵگای داهاتووی وڵاتەکە پڕ لە مرۆڤی فەناتیك ببێ و جێگایەك بۆ تۆلەرانس و سەبووری و خۆبوێری نەمێنێتەوە.

ئایا ئەوە کەڵکاوەژوو(سوء استفادە)ی ئایینی- ئیدیۆلۆژیی، نییە؟ ئەدی دەنا دەبێ چ ناوێکی لەسەردا بنێین؟ کاتێ منداڵ بە بێ ئیختیاری خۆی مەجبوور بە لایەنگریی ئایین و ئیدیۆلۆژی دەکرێ، ئیتر دەبێ تانیا و تەنیا ناوی کەڵکاوەژووی لێ بنرێ. ئایا بە بێ زەختی ئایین ناکرێ ، مۆڕاڵ(ئاکار و رەوشت) و هەڵسو کەوتی ئینسانیی فێری منداڵ بکرێ؟

دوو مەبەستی سەرەکی دەبنە هۆی بە ئایینی کردنی مرۆڤەکان: یەکیان وەدەستهێنانی **"هێز"**ە و ئەویتریشیان **"ترس"**.

بۆ هێندێك مرۆڤ، هەستی هێز و توانایی لە ژیانیاندا یەك لە هەرە گرنگترین خۆشییەکانە! پێیان وایە هێز دەبێتە هۆی خۆشەویستیی و رێز لێنان! بەڵام ئەوان نازانن کە لە پشت هەست بە هێز کردنیش، هەر "ترس" راوەستاوە. ترس لە خودا، خودای چێکراوی ئایینەکان.

کەڵکاوەژووی ئایینی ئەو کاتە دێتە گۆڕێ کە بۆ ترساندن و تەمبێکردنی مرۆڤ، بەهۆی کتێبە ئایینییەکانەوە، رووی تووڕی خودا نیشان بدرێ! کاتێ وێنەیەکی تووڕە لە خودا دروستبکرێ، یاسا و گوێڕاگرییەکی بێ ئەملاو ئەولا لەسەر چەقی رێگای مرۆڤ دروست دەکرێ کە دەبێتە هۆی گەشانەوەی هەست بە ترس کردن. بەوشێوەیە مرۆڤ لە ژێر زەخت و گوشارێکی مەزن دەخسترێ و هاوکات بە نیشاندانی رێگاچارەیەك بۆ کێشەیەکی چێکراو و سازکراو کە لە راستیدا بوونی نییە، مرۆڤ مانیپولیرە(دەست تێوەردان و شوشتنەوەی مێشك) دەکرێ. بۆ وێنە: لە لایەن ئایینەوە بۆ ئەو مرۆڤانە رێگا دیاری دەکرێ و دەگوترێ: "بۆ گەیشتن بە ژیانێکی ئەبەدیی، چلۆن زەفەر بەسەر ترس دا بێنن و چ دەبێ بکەن و هەڵس و کەوتیان چ بێ!"

کەڵکاوەژوو بەو مانایەیە کە ئازادیی ژیانی مرۆڤ بەو شێوەیەی کە خۆی پێی باش بێ، بەرتەسك بکرێتەوە و لێی بستێندرێتەوە. بە گشتی هەموو کەڵکاوەژوویەکی ئایینی بەستراوەتەوە بە هەڕەشەلێکردن و تەنبێکردن و سووکایەتی کردن بە ویژدانی مرۆڤ. هۆی سەرەکیی کارتێکەریی ئەو کارە و کارتێکەریی لەسەر مرۆڤ دەگەڕێتەوە بۆ زەختی ئایینەکان لە سەردەمی منداڵییەوە.

ڕۆڵی دایك و باوك:

دایک و باوکەکان بە گوتەی خۆیان: "هەوڵ دەدەن بە یارمەتیی "خودا" بە مەبەستەکانیان بگەن". لە ڕاستیدا ئەوانیش تاوەنبار نین و ئەو هەڵس و کەوتانەیان لە دایك و باوکی خۆیان وەك میرات وەرگرتوە و ڕاگوێزی منداڵەکانیان دەکەن. بە بێ ئەوەی کەس بیر لە ڕاست و دروستبوونی ئەو داب و نەریت و خوڕافاتانە بکاتەوە، وەچە بە وەچە ڕاگوێز دەکرێن و لە نەهایەتدا بوونەتە داب و نەریتێکی ناو کۆمەڵگاکان و ترس لە خودا و غەزەب لێگرتنەکەی، ئیزنی ئەوە بە مرۆڤ نادا کە لە ئارامیدا و بە شێوەیەکی لۆژیکی بیر لەو هەڵس و کەوتە کاولکەرانە بکاتەوە. دیارە بەرهەمەکەی دەبێتە بارهێنانی منداڵێك کە بە زۆری و بە ئیشتیای دایك و باب گەورە بووە و ئاسەوارەکانی ئەو خوڕافات و ڕاهێنانە نادروست و نەرێنیانە بە درێژایی ژیانی، ئازاری دەدەن و تەنانەت وەچەکانی داهاتووشی پێ نەخۆش و ئالوودە دەکەن.

هاوکات لەگەڵ ئەوانەشدا زەختی کۆمەڵگا و قوتابخانەش کە بە هەمان شێوە لەژێر کارتێکەریی ئاییندا بارهاتوون، منداڵی بەستەزمان هێندەیکەش دەخەنە ژێر گوشار و ڕێگای ژیانی بە تەواوی لێ دەشێوێنن.

کاتێ بە تووڕەییەوە بە منداڵ دەگوترێ: "ئاگات لە ئاکارەکانت بێ، خودا لەوسەرەوە ئاگای لە هەموو هەڵس و کەوتێکت هەیە!"، یا هەر وەك هەمووومان لەبیرمانە، لە سەردەمی منداڵیدا لە لایەن دایك و بابی خۆمانەوە، بەردەوام بە جندۆکە و خوڕافاتی سەیر سەیر دەترساندراین، بەو ڕاهێنانە نادروستە، منداڵی بێ گوناهیان دەخستە ژێر گوشار و ترسێکیان تێدا پێک دێنا کە زۆربەی تەمنی منداڵیی لێ تاڵ دەکرا و لە ترسی دێو و درینج و جندۆکە و ئەو چەشن خوڕافاتانە، دەستی بۆ هیچ کارێك نەدەچوو. هەر کەس کتێبە ئایینییەکانی خوێندبێتەوە، بۆی روونە

کە لە هەوەڵەوە تا ئاخری ناوەڕۆکی ئەو کتێبانە بە هەڕەشە و گوڕەشە، ترس و خۆف دەخەنە دڵ و رۆحی مرۆڤەوە.

بە قسەی ئایینیەکان ئەگەر خودا، توانا و زانا و بێ عەیبە، ئیتر چ پێویستییەکی بە هەڕەشە و گوڕەشە دەبێ ببێ و دەیتوانی مرۆڤ وا دروست کا کە بۆ خستنە سەر رێگای راست، پێویستی بەناردنی چەندین هەزاران پێغەمبەر نەبێ. تازە دەبێ پێشتریش پێشبینی کردبێ و زانیبێتی کە مرۆڤی بۆ مهار ناکرێ، ئەدی بۆچی دەبێ ئاوای دروست کردبێ؟

کاتێك ئێمە بیر لە کاری خراپ وەك پیاو کوژی، دزیی، دەستدرێژی بۆ نامووسی خەڵکی و ... دەکەینەوە هەمیشە دوو لایەن یاخود دوو کەس دەبینین: یەکەم ئەو کەسەی کارە خراپەکەی کرووە و دووهەمیش ئەو کەسەی کارەساتەکەی بەسەر هاتووە. بۆ کەڵکاوەژووی ئایینیش بە هەمان شێوە دوو کەس دەبینین: ئەو کەسە یاخود ئەو سیستەمەی بە زۆریی ئەو کارە بەڕێوە دەبا، و ئەو کەسە یاخود بە گشتیی ئەو منداڵانەی وا ئەو کارەیان بەسەردا دەسەپێندرێ. جیاوازیی مابەین ئەو دوو دەستەیە ئەوەیە کە لە هی یەکەمدا زۆر جار بە بی مەبەست و بە بێ پلانی پێشتر داڕشتوو ئەو جنایەتانە بەڕێوە دەچن، بەڵام لە دەستەی دووهەمدا بە پلانی پێشتر داڕشتوو و بە ویست و ئاگاهییەوە ئەو کارە بەڕێوە دەچێ. بە شێکی بەرچاوی ئەو منداڵانە، مێشکیان وا دەشوشترێتەوە کە هەمان کارەسات بەسەر منداڵەکانی داهاتووی خۆیان دێنن. ئەوانەی وا هەست بە نادروستبوونی راهێنانەکەیان دەکەن، داهاتوویان لێ دەشێوێ و ئەگەر لەسەر بیر و بۆچوونەکەیان بدوێن، کێشەی کۆمەڵگاشیان بۆ دروست دەکرێ! منداڵی بێ گوناه کە بە بێ ئیختیاری خۆی و تەنیا لەسەر متمانەکردن سەر بۆ هەموو ویستێکی دایك و باب و کۆمەڵگا دادەنەوێنێ، لە ڕاستیدا دەکەوێتە بازنەیەکی شەیتانییەوە کە لێدەرباز بوونی زۆر چەتوونە.

ئایینە ئیبراهیمییەكان

رالف والدۆ ئێمەرسۆن[1] دەڵێ: "ئایینی سەردەم و سەدەكانی پێشوو، دەبێتە سەرقاڵییەكی ئەدەبی و فەلسەفیی، بۆ مرۆڤەكانی داهاتوو."

دەتوانین بە ڕاشكاوییەوە بڵێین كە خوای یەهودییەكان و تایبەتمەندیی ئایینەكەیان وەك سەرچاوەیەكی گرنگی ئەدەبییە بۆ ئایینە ئیبراهیمییەكانی وەك مەسیحییەت و ئیسلام. بەتایبەت ئەو مرۆڤە سادە و عامییانەی كە بەهۆی نەخوێندەوارییەوە وەك لایەنگرێكی بێ دەسەڵات ڕاهاتوون، لە منداڵییەوە لەگەڵ ئایینە ئیبراهیمییەكان گەورە بوون و بێ هەست كردن بە مافی هاوبەش بۆ مرۆڤەكانیتر، بە شێوەیەكی سیستماتیك و بەوپەڕی تووڕەییەوە، بەربەرەكانی هەموو چەشنە بۆچوونێك دەكەن كە جیاواز لەگەڵ بۆچوونەكانی خۆیان بێت و مافی ژیانی زۆربەی مرۆڤی سەر ئەم هەردە لەژێر پێ دەنێن.

لە دنیای مەسیحییەكاندا ئەو نموونەیە زۆر مەنشوورە كە كوڕی وینستۆن چرچیل بە ناوی "ڕاندۆڵف" وەك لایەنگر و فەناتیكێكی مەسیحی، لە شەڕدا دەكەوێتە پەنا چەند هاوڕێی سەربازیی خۆیەوە. هاوڕێكانی بۆ قانعكردن و ئاگاداركرنەوەی لەسەر كتێبی ئینجیل، گرێوی لەگەڵ دەكەن كە ناتوانێ لە ماوەی چاردە ڕۆژدا كتێبی ئینجیل بخوێنێتەوە. ئەویش كە كوڕێكی زۆر كەللە شەق و لەخۆڕازی بووە، دەست دەكا بە خوێندنەوەی ئینجیل و لە ماوەیەكی كەمدا لە خوێندنەوە بێزار دەبێ و لە لای هەڤاڵەكانی دان بەوە دادەنی كە تا ئەوڕۆژە هەرگیز

---

[1] Ralph Waldo Emerson

ئەو كتێبەی نەخوێندبوەوە و تەنیا وەك چیرۆك و ڕیوایەت و گێڕاوە لە لایەن كەشیشەكانەوە ئاگاداری ناوەڕۆكی ئەو كتێبە بوو.

بە ڕاشكاوییەوە دەتوانم بڵێم زۆربەی لایەنگرانی ئایینەكان، بارودۆخی كوڕی چڕچیلیان هەیە و هیچكامیان بەوردی تەنانەت كتێبە ئایینیەكانی خۆشیان نەخوێندۆتەوە! دیارە شتێكی ڕوونە كاتێ محەمەدی عەرەبی تەبلیغی بۆ ئیسلام دەكرد تەنیا بە شێوەی گێڕانەوە و ڕیوایەت، بیر و بۆچوونەكانی خۆی بۆ لایەنگرەكانی ڕوون دەكردەوە، چونكە ئەوكات كەسێكی زۆر نەبوون خوێندەوارییان هەبێت، و هیچ كتێبێكیش بە ناوی قورئان لە گۆڕێدا نەبوو. ئەو شتە لە درێژەی مێژوودا وەك خوو و خدەی لێهاتووە و تەنانەت ئەمڕۆش سەرەڕای خوێندەواریی زۆربەی ئەندامانی كۆمەڵگا، چیرۆكە ئایینییەكان هێشتا هەر بە شێوەی گوێڕاگریی بۆ مەلا و كەشیش و رابییەكان لە مزگەوت و كلیساكاندا ڕادەگوێزرێت.

بە بێ ئەملا وئەولا كۆنترین ئایینی ئیبراهیمی و كانیاوی ئەدەبیی و مێژوویی هەردوك ئایینی مەسیحی و ئیسلام، ئایینی یەهودە. هاوكات لەگەڵ داگیركردنی فەلەستین لە لایەن رۆمییەكانەوە، پاولووس(Paulus) ئایینی مەسیحی بۆ یەكەم جار هێنا ئەو ناوچەیە، كە بە هەڵسەنگاندن لەگەڵ ئایینی یەهود، خاوەنی روانگەیەكی تا ڕادەیك باشتر و بۆچوونی كراوەترەوە بوو. نیزیكەی شەش سەدە دواتر محەمەدی عەرەبی و جێگرەكانی بە ئیلهام وەرگرتن لە دوو ئایینی یەهودی و مەسیحی لە عەرەبستان ئایینی ئیسلامیان پێكهێنا و قورئانیان وەك كتێبێكی پیرۆزی نوێ هەر وەك گوتمان تەنیا بە شێوەی گێڕانەوە و ڕیوایەت بە خەڵكی ناساند و بە پشتبەستن بە هێزی نیزامی و زۆرەملی و هێرشكردنە سەر نەتەوەكانی دوور و نیزیك، ئایینی خۆیان بەسەر مرۆڤی ناوچەكەدا سەپاند. ئایینی مەسیحیش هەر بە هێزی شمشیر خۆی ناساند. لە هەوەڵەوە بە هێزی نیزامی رۆمییەكان و تەنیا بە زۆرەملی و هێزی چەكەمەنی و دواتر بە دەستی نەتەوەكانیتر و بە زۆریی و بە شەڕ و كوشتار، لە سەرتاسەری ئوروپا بڵاو كرایەوە.

هەر وەك مێژووی ئایین بەتایبەت لە سەدەی ناوەڕاستەوە، بۆ هەمووومان روونە، بەڕێوەبەرانی ئایینی تەنیا بە ئەشکەنجە و خستنە ترس و خۆف بۆ ناو دڵ و رۆحی خەڵکیی، توانیویانە خۆڕاگریی بکەن و خۆیان وەك مۆتەکە بەسەر شانی کۆمەڵگاوە هەڵواسن.

لەو نووسراوەیەدا کاتێ باس لە ئایین دەکرێ مەبەست ئایینە ئیبراهیمیەکانە کە هەرسێکیان لە سەرچاوەیەکەوە هەڵقوڵاون و جیاوازییەکی سەرەکییان لە باری ئیدئۆلۆژیکەوە لەگەڵ یەکتر نییە. ئەو سێ ئایینە هەرسێکیان باوەڕیان بە خودایەك هەیە کە پێکهێنەری ئونیوێرسام و هەموو جیهانە و خۆشی لە دەرەوە یاخود لە ناوەوەی ئەو جیهانە دەژی. تایبەتمەندیی و کارەکانی ئەو خودایە بەهۆی دۆزینەوە زانستییەکان، بە پێی کات لە لایەن ئەو سێ ئایینەوە پەیتا پەیتا گۆڕانکاری بەسەردا هاتووە. بە پێوانەی پسپۆڕانی مەسیحی لە سەدەی هەژدەدا تایبەتمەندییەکانی خودا بەم شێوەیە بووە:

"لێهاتویی پێکهینەریی هەیە. لە سەرووی هەرچەشن پیداویستی و ئارەزوو، بیری تاکەکەسیی وهەستی ئومیدواریی مرۆڤەوە راوەستاوە. خودا لە زانستی فیزیک، بیرکاریی و تەکنیك، موهەندیسێکی بە توانایە، یاسا و یەکەکانی ئونیوێرسامی پێکهێناوە و تەواوی ئەو کارانەی بە وردییەکی بێ هاوتا ئەنجام داوە. ئەو بۆتە هۆی "پڕیشکەی ئاگر" کە ئێمە ئەوڕۆ بە ناوی تەقینەوەی مەزن نێوی لێ دەبەین. لە ئاخردا بۆ حەسانەوە، خۆی لە ئێمە دوور خستۆتەوە و لەو کاتەوە ئیتر راستەوخۆ هێچمان لێ نەبیستووە!"

بەڵگە و ئارگۆمێنت بۆ سەلماندنی بوونی خودا بە درێژایی مێژووی ئایینە ئیبراهیمییەکان لە لایەن لایەنگرەکانیانەوە بە نووسراوە و شێوەی هەمەڕەنگ، داتاشراوە. بەنێوبانگترینیان پێنج بەڵگەی تۆماس ئاکوینە[٢]، کە لە سەدەی سێزدەدا نووسراوە. لەو پێنجە، سێ ئارگۆمێنتیان دەکرێ بە

[٢] Tomas Aquin

یەك دابنێین چونکە هەر سێکیان باس لەسەر شتێك دەکەن، بەڵام بە نووسینی جیاواز فۆرمۆلە کراون.

١. **پاڵپێوەنەر**: بێ پاڵپێوەنان هیچ جۆڵانەوەیەك لەخۆوە پێك نایە. ئەو چالاکییە دەبێ لە لایەن هێزێکەوە مسۆگەر بووبێت و ئەگەر بەدوای هۆی یەکەمینی ئەو چالاکی و وزەیەدا، بە شێوەی زنجیرەیی بۆ دواوە بگەڕێینەوە[٣]، دەگەینە هێزێك کە ئێمە ناوی خودای لەسەر دادەنێین.
٢. **هۆی بە بێ هۆ** : هیچ شتێك لەخۆوە و بە بێ هۆ پێکنایەت. هەر شوێنەوارێك بەهۆی خوڵقێنەرێك پێك دێ و لێرەشدا کاتێ بەدوای هۆی سەرەکیدا بگەڕێینەوە دواوە (Regression)، دەگەین بە هێزێك کە ئێمە ناوی خودای لەسەر دادەنێین.
٣. **ئارگۆمێنتی کۆسمۆکۆگی** : دەبێ لەم دنیایەدا زەمانێك بووبێ کە هێچ شتێك لەباری فیزیکییەوە بوونیان نەبووبێ. بەو هۆیەی ئەوڕۆ لە باری فیزیکییەوە، شت بوونیان هەیە، دەبێ هێزێك شکڵ و شێوازی بەو شتانە دابێ، کە ئێمە ناوی خودای لەسەر دادەنێین.

ئەو سێ ئارگۆمێنتانە بە گشتی بیری گەڕانەوە بەدوای "هۆ" واتە شێوەی "Regression" دێننەگۆڕی و بۆ بەکۆتایی هێنان و گەیشتن بە هۆی سەرەکیی ئارگۆمێنتەکە، دەگەڕێنەوە بۆ سەر هێزێکی پێکهێنەر واتە "خودا". بە بێ ئەوەی ئاماژەی پێ بکەن، روونە کە ئەو ئارگۆمینتانە دەتوانێ خۆدی خوداش بگرێتەوە! لایەنگرانی ئایین بیر لەوە ناکەنەوە کە دەکرێ ئەو پرسیارە بێتە پێش کە: "ئەدی خودا خۆی لەکوێوە هاتووە؟" تەنانەت ئەگەر بە پێی "Regression" بمانهەوێ بەدوای هۆی سەرەکیی و دیاریکردنی خاڵێ کۆتاییدا بگەڕێین و ناوێکیشی بۆ بدۆزینەوە، هیچ پێویستییەک بەوە ناکا کە تایبەتمەندیی بەو ناوە بدەین، هەروەک ئایینیەکان بە خودایان داوە:

---

[٣] Regression

"توانایی كامیل، هێزی كامیل، زانستی كامیل، بەخشەندەیی، خۆڵقێنەرێكی تەواو و هەروەها زۆر تایبەتمەندیی ئینسانی وەك "لە گوناه خۆش بوون" و "خوێندنەوەی بیر و بۆچوونی مرۆڤ" و دیاریكردنی چارەنووس و...

دوو تایبەتمەندیی وەك: "زانستی كامیل" و "هێزی كامیل "، كە بۆ خودایان داناوە، بە ئەگەری زۆر لە دەستی زانایانی ئایینی دەرچووە، دەنا ئەو دوو تایبەتمەندییە لەگەڵ یەكدا ناگونجێن! ئەگەر خودا هەمووشتێك دەزانێ، دەبێ ئەوەش بزانێ كە بە زانستی كامیلەوە دەبێ هێزی توانایی خۆی وەك پلانێكی تەواو و بێ هەڵە بۆ دانانی مێژووی جیهان تەرخان كردبێ. چونكە مێژووەكەش دەناسێ و دەزانێ كە چۆن تەواو دەبێ، ئیتر ناتوانێ بیگۆڕێ! هەر ئەو نەتوانینەش، تایبەتمەندیی "هێزی تەواو و كامیل" دەخاتە ژێر پرسیارەوە!

بگەڕێینەوە بۆ سەر باسی "Regression"، كە بۆ بە كۆتایی هێنانی باسەكان واتە بۆ هاسانكاریی و وەڵامدانەوەی ئەو پرسیارانەی لەسەر ژیان نایانزانین، خودا بە هۆكار دابنێین. دیارە شتێكی سروشتییە كە ئەو كات واتە لای كەم ١٤٠٠ ساڵ بەر لە ئێستا نە زانستی مرۆڤ لە سەر دنیای دەوروبەر لەو رادەیەدابووە كە بتوانێ وەڵامی پرسیارەكانی پێبداتەوە و نە ئاستی زانستیی هیندە پێشكەوتوو بووە كە یارمەتیدەر بێ بۆ مرۆڤی ئەوكات. هۆكاری سەرەكیی سەر دانەواندنی مرۆڤ بۆ ئایین، لە لایەكەوە پاشكەوتوویی و نەزانیی مرۆڤ و كێشەكانی كۆمەڵگا بە گشتیی و لە لایەكیتریشەوە، بەشێكی بەرچاوی مرۆڤی ئەوكات لەژێر كارتێكەریی سیحر و جادوو و خوڕافات دا وەك بنیادەمی تریاكی كاس كرابوون.

٤. **ئارگۆمێنتی هەڵسەنگاندن** : كاتێك سەیری ئەم جیهانە بكەین، بۆمان روون دەبێتەوە كە شتەكان هەمەرەنگن. هەروەها شتەكان و دیاردەكان بە شێوەی نەردیوان كامیل و تەواوتر دەبن. بەڵام ئەو چەشن پێوانانە تەنیا لە پەیوەندیی لەگەڵ شتێكی كامیل و

تەواو دا هەڵدەسەنگێندرێن. مرۆڤ دەتوانێ کەسایەتیەکی "باش" یاخود "خراپ" بێ. کەوابوو کەسایەتییەکی کامیلی باش ناتوانێ ئێمە بگرێتەوە. بەو هۆیە دەبێ کەسێکیتر بەو تایبەتمەندییەوە هەبێ کە ئێمە بتوانین خۆمانی پێ هەڵسەنگێنین، کە ئێمە ئەو کەسە بە خودا دادەنێین.

ئایا ئەوە ئارگۆمێنت و بەڵگەیە؟ هەر بەو شێوەیە دەتوانین بڵێین: "مرۆڤەکان لەباری بۆگەنبوونی لەشەوە جیاواز لە یەکن. بۆ هەڵسەنگاندنیان دەبێ بە دوای کەسێکدا بگەڕێین کە بە شێوەی کامیل و تەواو بۆگەنیو بێ! یاخود هەر تایبەتمەندییەکیتری ئەرێی یا نەرێی مرۆڤ وەك چاکی، خراپی، تووڕەیی، بەخیلیی و ... دەتوانین بەو ئارگۆمینتە بێ تام و بێ ناوەڕۆکە بڕازێنینەوە!

٥. **ئارگۆمێنتی "تێلۆلۆگی" یاخود پرۆسەی پێکهاتن** : شتەکانی ئەم جیهانە بەتایبەت گیانلەبەرەکان وێدەچێ بە شێوەیەک پێکهاتبن، کە کەسیك بە ئانقەست و پلانەوە دروستی کردبێتن. ئەگەر کەسێک رەنگ و شەمایەلی بە ئەو هەموو گیانلەبەرە هەمەڕەنگە نەدابێ، نەماندەتوانی ئەو هەموو جیاوازییەیان تێدا ببینین. کەوابوو دەبێ پێکهێنەرێك بوونی هەبێ، کە ئێمە ناوی خودای لەسەر دادەنێین.

هەر کەس نووسراوەکانی داروینی لەسەر پێکهاتنە هەمەرەنگییە سروشتییەکانی ئەم جیهانە خوێندبێتەوە، دەتوانێ خۆی هەڵسەنگاندنێک لە مابەین بۆچوونە بێ ناوەڕۆك و بێ بەڵگەکانی ئایینی لە بەرابەر بۆچوونی زانستیی داروین و زانایانیتری دوای ئەو بکات.

مرۆڤ و رێگای ژیان

سروشتییە هەر مرۆڤێک بۆچوونی تایبەتیی خۆی سەبارەت بەم جیهانە هەیە. هەرکام لە ئێمە بە شێوەی جیاواز رێگای ژیانمان دەدۆزینەوە یاخود بۆمان دیاری دەکرێ. تاقمێك رێگای لۆجیکی و عاقڵانە دەگرنەبەر و هەندێکیش کوێرکوێرانە و بە بێ بیرکردنەوە حەڵقەی یەخسیریی دەکەنە ملیان. برێك تایبەتمەندیی ئینسانی بەهۆی شۆڕشی پەرەسەندن، لە کاتی دایکبوونەوە هاورێی مرۆڤن و هەندێك بەهۆی ئەزموون، تاقمێك لەژێر کارگەریی بنەماڵە و کۆمەڵگا و هەندێکیش بە شێوەیەکی سیستماتیك بۆ مەبەستێکی تایبەت رادەهێندرێن.

ئەوەش روونە کە زۆریەك لە بۆچوونەکان و تایبەتمەندییەکانی مرۆڤ هەڵەن، چونکە ئەو بۆچوونانە یا بە دژکردەوەی یەکتر دەردێن و یا دژ بە ڕاستییە لۆجیکییەکان رادەوەستن. زیاتر لە دوو هەزار ساڵ بەر لە ئێستا و لە یونانی کۆنەوە هەوڵی دۆزینەوەی سیستماتیکیی بۆ بنەمایەکی هاوبەش و گشتیی دراوە. فیلەسۆفانی یونانیی بەدوای بنەما و یاسای ئینسانیدا دەگەڕان کە بتوانێ بە شێوەیەکی لۆجیکی ژیانی هاوبەشی مرۆڤ لەگەڵ یەکتردا گرێ بدا و مافی بەرابەر بۆ هەموو ئینسان پێك بێنێ. ئەو بیرمەندانە بەو هیوایە بوون کە بە دۆزینەوەی یاسای لۆجیکی، هەموو ناکۆکییەکانی نێوان مرۆڤ وەك خراپ لێکگەیشتن، جیاوازیی داب و نەریتی نەتەوە هەمەڕەنگەکان و بە گشتیی کێشەکانی کۆمەڵگا، چارەسەر بکەن.

ڕەنگە گەیشتن بەو ئامانجە مومکین یاخود نامومکین بێ، بەڵام بەداخەوە تا ئەوڕۆ مرۆڤ نەیتوانیوە بەو ئارەزووەی بگات. لە دنیای ئەوڕۆدا ئایین و باوەڕ و سیستەمی کۆمەڵگای هەمەڕەنگ پێکهاتوون کە تاقمێکیان زۆر جێی مەترسین. بەتایبەت مرۆڤی یەخسیرکراوی ئایین و ئیدئۆلۆژییەکان کە بازنەیەکیان بەدەوریخۆیاندا کێشاوە و ناتوانن یاخود نایانەوێ جیا لەو بازنەیە چیتر ببینن، دژ بە بیرکردنەوەی لۆجیکی بۆ دامەزرانی سیستەمێکی ئینسانی راوەستاون و لە روانگەی ئەوانەوە

بۆچوونی زانستیی تەنیا تێۆرییەكی نەسەلمێندراوە. بە داخەوە ئیدەی كاتی كۆنی یونان، تەنیا لە دنیای زانستی سروشتیی و بیركاری و فیلەسۆفیدا ماوەتەوە.

بەتایبەت ئەگەر باس لەسەر بنەماكانی ژیان، چۆنیەتیی و مانای دەستپێكی دنیای دەرەوە"ئونیوێرسام"، جێگا و رۆڵی مرۆڤ لەم جیهانە و ستروكتۆر و ئورگانیزەكردنی سروشت بێتە گۆڕێ، زۆربەی مرۆڤە ئایینیەكان خۆی لێ دەپارێزن و دژی رادەوەستن. هەر وەك دەزانین هەوڵ بۆ دۆزینەوەی رێگایەكی دوور لە توورەیی و شەڕ و كێشە بە درێژایی مێژووی شارستانییەتی مرۆڤ، دراوە. ئایا لە بارودۆخێكی ئاوا دا هیوای دۆزینەوەی رێگایەكی ئینسانی لە لایەن زانستی سروشتییەوە مومكینە؟

ئەو شتە تەواو سروشتییە كە بە تایبەت منداڵان لە ژیانی ئاسایی خۆیاندا پرسیاری زۆر بێتە مێشكییانەوە. دیارە نیزیكترین كەس بە منداڵ لەو تەمەنەدا دایك و باوكەكانن. هەموومان لە تەمەنی منداڵیدا ئەو قۆناغەمان تێپەڕ كردوە كە بە زنجیرە پرسیاری "بۆچی" پەیتا پەیتا دایك و باوكمان ناچار بە وەڵامدانەوە كردووە! سەیر ئەوەیە، لە دنیای ئایینیدا هەموو پرسیارەكان ستروكتۆرێكی هاوچەشنیان هەیە:

بۆ وێنە:

بۆچی ئیزنم نییە لە دەرەوە یاری بكەم؟ چونكە ئەگەری ئەوە هەیە، باران بباریٚ. بۆچی دەبێ بباریێ؟ چونكە لە هەواڵی كەش و هەوادا وایان پێشبینی كردووە. بۆچی وایان گوتووە؟ چونكە ئەگەری هاتنی تۆفان هەیە. بۆچی ... ؟ "بۆچی"یەكان هەروا درێژەیان دەبێ، و لە زۆربەی ئەو چەشن پرسیارانەدا ئاخرەكەی بەو گوتەیە كۆتایی پێدێ: **"رۆڵە گیان چۆنكە ئەوە ویستی خودایە و ئێمە ناتوانین بیگۆڕین "**. ئایا ئەو چەشن وەڵامە سەیر و سەمەرانە تەنیا نەزانی و نائاگایی بەرپرسانی كۆمەڵگا ناسەلمێنێ؟ لە لایەكەوە بۆ خۆ رزگاركردن لە وەڵامی دروست، هانا بۆ شتێك دەبەن كە كۆتایی بە پرسیارەكان بێنن و لە لایەكیتریشەوە لە روانگەی ئەوانەوە، منداڵ نابێ ئەو هەستەی تێدا پەروەردە بێ كە گەورەكان نائاگا و نەزانن!

كاتێك مرۆڤی كونجكاو سەردەمی منداڵی تێپەڕ دەكا و روونكردنەوەی زانستیی سەبارەت بە پرسیارەكانی تەمەنی منداڵیی وەبەر چاو دەكەوێ، بۆی روون دەبێتەوە كە بۆ گەیشتن بە پرسیارەكانی، تەنیا بە لكاندنیان بە خودا و "چونكە ئەوە هەر وابووە و هەر واش دەمێنێ"، ناتوانێ خۆی رازی راگرێ. هەر مرۆڤێكی ئازاد نەبووبێتە قوربانی داب و نەریتی كۆن كە وەك میرات وەچە بە وەچە راگوێز دەكرێ، زۆر بە خێرایی بۆی روون دەبێتەوە: "روانگەی ئایینی لەگەڵ راستییەكانی ژیان ناتەبایە و زۆربەی بۆچوونەكانیان ناتوانن بە كردەوە بسلمێنن".

چیرۆکی ئایین

لەکوێوە دەستپیبکەین؟ لە ئادەم و حەواوە؟ لە روانگەی ئایینەوە مێژووی مرۆڤ لەو کاتەوە دەستپێدەکات. بەڵام بڵێی ئەوە دەستپێکی هەموو شتێک بووبێ؟ یا لەو رۆژەوە دەستپێبکەین کە خودا بۆ دروستکردنی ئەم جیهانە نەخشەی حەوت رۆژەی کێشا؟ کتێبە ئایینیەکان لەو خاڵەوە دەستپێدەکەن.

یەکەمین کتێبی مووسا بەردی بناغەی ئایینە ئیبراهیمیەکان پێکدێنێت. تەنانەت تا ئەمڕۆکەش زۆربەی ئایینییەکان مات و سەرسووڕماوی چیرۆکەکانی ناو ئەو کتێبەن. ئەگەرچی بەگشتیی لەو کتێبەدا زۆر بە کورتیی و ساکاری باس لە پێکهاتنی جیهان کراوە، بەڵام دوو دژکردەوە لە هەواڵەکاندا دێنە بەر چاوی مرۆڤ. یەکەم هەواڵ: لەو کتێبەدا هاتووە کە مرۆڤ لە رۆژی ئاخردا لە لایەن خوداوە دروست کرا کە پێش ئەو هەموو ئاژەڵ و گیا و گژ و لێرەوارەکان دروست کرابوون. لە هەواڵی دووهەمدا هاتووە کە مرۆڤ پێش ئاژەڵ و گیاکان هاتۆتە سەر دنیا. ئەدی چۆن خۆیان تێر راگرتووە؟ دەی باشە، دەتوانین بڵێین کە ئەوان تەنیا دوو کەس بوون و توانیویانە سێ رۆژ خۆیان برسی راگرن!

بەڵام هەر بەوە کۆتایی نایە، دژکردەوە بەدوای دەژکردەوەدا دێ: لە یەکەمین رۆژدا رووناکایی دروست کرا بەڵام لە سێهەمین رۆژ دا "رۆژ" دروست دەکرێ! بڵێی ئەو کات نەیانزانیبێ کە رۆشنایی لە رۆژەوە سەرچاوە دەگرێ؟ جێی سەرسووڕمان لێرەدایە کە ئایین دەڵێ خودا راستەوخۆ بەهۆی کتێبە ئایینیەکانەوە لەگەڵ مرۆڤدا دەدوێ! من ئەگەر لە جیاتی خودا بایەم بۆ گێڕانەوەی چۆنیەتی پێکهێنانی جیهان کە کارێکی سەرەکی و زۆر جیددیە، کەمێك زیاتر خۆم پێوە ماندوو دەکرد.

کاتێ مرۆڤ چیرۆك و گێڕاوەکانی ناو ئەو پەرتووکە سەیر دەکات، بۆی دەردەکەوێ کە بەو شێوە ساکارەی باس لەسەر پێکهاتنی جیهان کراوە، بە هەمان شێوەی عامیانەش گرنگایەتی بە چیرۆکەکانی وەك یەعقوب و کوڕەکانی، یۆسف و فەرعوونەکان، دراوە. کتێبە ئایینییەکان

زۆرتر کتێبخانەن هەتا کتێب. نووسەری جۆراوجۆر بە درێژایی مێژوو ناوەڕۆکی کتێبەکانیان زیاد و کەم کردووە.

لەو گوتانەی وا مووسا لەسەر کێوی سینا لە لایەن خوداوە پێی گوتراوە، لە بەشی سێهەمدا هاتووە: "تۆ نابی لە بەرابەر هیچ خودایەکیتر جگە لە خودای مووسا سەردانەوێنی و ستایشی بکەی! تەنیا من، خودای تۆ، و هەموو ئەو جیهانەم!" بڵێی خودا بەخیلایەتی بە خوداکانی دیکە نەهاتبێ؟ ئەگەر ئەو تەنیا خودای ئەم جیهانە بێ، بۆچی و بە چ هۆیەك دەبێ ئەو قسەیەی کردبی؟ یا زۆر روونتر، لە کتێبی پێنجەمی مووسادا هاتووە: "خودای ئێوە لەسەرووی هەموو خوداکانیترەوەیە و سەروەری هەموو سەروەرەکانە!"

ئەو چەشن نووسینانە کە تەنیا روانگەی مرۆڤی ئەوکات پیشان دەدات، لە قورئانیشدا زۆر بەرچاوە. بۆ وێنە لە ئایەی ٦ی سوورەی قاف دا دەڵێ: "ئایا ئاسمانی سەر سەری خۆتان سەیرکردووە کە بە چ جوانییەك دروستمان کردوە و بە ئەستێرەکان رازاندوومانەتەوە و هیچ درزێکی تێدا نییە!"

بڵێی ئەو خودایەی کاکەشان و ئونیوێرسامی پێکهێناوە نەزانێ ئاسمان سەربان نییە کە درزی تێدابێ!

بە ڕاشکاوییەوە خورافات و گێڕاوە کۆنەکانی نێو خەڵکانی وڵاتانی دەور و بەر وەك بابیلی و میسرییەکان، کارتێکەرییەکی راستەوخۆیان لەسەر پێکهاتنی ئایینی مووسا بووە. یەك لە سەرچاوەکانی ئایین کە ١٧٠٠ ساڵ پێش زایین بە شێوەی بەیت و شیعر گوتراوە و کارێکی ئەدەبییە، دەڵێ:

"لە هەوەڵەوە دوو کەس بوون بە ناوی ئاپسوو(Apsu) دایك و تیامەت(Tiamat) باوك. تیامەت دەریا بوو، ئاوێکی سوێر کە تۆخێك لە دەوری هاڵابوو. ئەو تۆخە زەوی بوو. زەوی جلی بووکێنیی ئەو بوو.

ئاپسوو، مێردی تیامەت، خۆشەویستەکەی، ئاوی شیرین، ئاوی ئاسمان بوو. جل و بەرگی زەماوەندەکەی لە هەوری ئاسمان پێکهاتبوو. کاتێك تیامەت و ئاپسوو نیزیکییان دەکرد، باران بەسەر زەویدا دەباری. لە سەر

زەوی گوڵ و دار دەڕوان و شین دەبوون، وڵات سەوز دەبوو و میوەی سەر دارەکان دەگەیین.

هەموو جارێك کە تیامەت و ئاپسوو لەگەڵ یەك دەنووستن، تیامەت زگی پڕدەبوو. ئەو هەر جارەی بوونەوەرێکی لێ دەبوو. ئەو بوونەوەرانە هەرجارەی جۆرێك بوون و جیاوازییان لەگەڵ بوونەورەکانی پێش و دوای خۆیان هەبوو: هەموو شتێك تا ئەوڕۆ، هەموو بوونەوەرێك لەوان کەوتوونەتەوە!

بوونەوەرەکان هەر کامیان وەك ئیدەیەك بوون. هەموو ئیدەکان لە لایەن تیامەت و ئاپسووە پێکهاتبوون. ئیدەی زۆر مەزن وەك: ئیدەی خۆشەویستیی، ئیدەی شەڕ، ئیدەی مردن، ئیدەی هیواداربوون، ئیدەی رووناکایی، ئیدەی کات. بەڵام ئیدەی ئاسایی تریشی لێ زیاد کرابوو وەك: ئیدەی کورسی و مێز، ئیدەی خانووبەرە و ئیدەی راگرتنی مەڕ و ماڵات و ئیدەی ئایین و ...

ئەو ئیدانە دنیایان پڕ کرد، ئوقیانووسەکانیان پڕ کرد، و هەروەها ناو بۆشاییش؛ دەنگ و هەرایان پێك هێنا، دەنگیان زۆر بەرز بوو؛ دژ بەیەکتر بەربەرەکانییان لەسەر باشترین پلە دەکرد. هەرکام لە ئیدەکان بۆخۆیان دنیایەك بوون؛ دنیاکان بەربەرەکانیان لەگەڵ یەکتردا دەکرد.

کاتێك گەیشت کە ئەو هەموو بێنە و بەردانە بۆ ئاپسووی باوك ئیتر زۆر ماندوویی هێنەر بوو؛ دەنگەکان بۆی زۆر بەرز بوون. بیری لەو کاتە دەکردەوە کە لەگەڵ تیامەتی ژنی بەتەنیا دەژیان. رۆژێك رووی لە تیامەت کرد و گوتی:

ئێمە چی لەو بوونەوەرانە بکەین؟

تیامەت: هەموویان لە زگی من کەوتوونەتەوە.

ئاپسوو: ئایا بەو هۆیە دەبێ هەموویانمان خۆش بوێت؟

تیامەت: نا.

هاتنە سەر ئەو باوەڕە کە هەموو ئەو بوونەوەرانە لە دنیای خۆیان جیا بکەنەوە. بە خۆیان گوت: دەبێ ئاوەکانمان تێکەڵ یەك کەین!

تۆ، تیامەت، لێگەڕێ با ئاوی دەریا زۆر بێ.

تۆ، ئاپسوو، هەموو بارانەکەت ببارێنە.

ئەوان پلانی یەكەمین سێڵاویان دارڕشت؛ ئەوان ئیدەی سێڵاویان پێكهێنا؛ ئەوان پلانەكەیان وا دارڕشتبوو كە هەموو ئەو بوونەوەرانە لە سێڵاوەكەدا بخنكێنن.

بەڵام لەو بوونەوەرانەدا هی وایان تێدا هەڵكەوتبوو كە زۆر باش خۆیان راهێنابوو. لەوانە یەكیان ناوی "ئێیا" Ea بوو كە دژ بە ئاپسوو راوەستا و لە شەڕێكدا ئاپسووی كوشت. ئێیا شمشێرەكەی بە گورجییەكی یەكجار زۆر لە دەوری سەری هەڵسووڕاند و بەو شێوەیە وەك چەترێك بارانی راوەستاند. باوكی خۆی واتە ئاپسووی بریندار كرد، كە هێندەی خۆێن لەبەر چوو، هەتا مرد. تیامەت بەو كارەی "ئیا" زۆر تووڕە و خەمناك بوو. بە ئاوەكەی سێڵاوی پێكهێنا و "ئیا"ی لەناو برد. بەڵام "ئێیا" كوڕێكی بوو كە زۆر بە رەق و تووڕەییەوە پەروەردەی كردبوو. كوڕەكەی ناوی ماردووك "Marduk" بوو. ماردووك شەڕی پێكهێنا. ماردووك دوو روخساری هەبوو. یەك لە پێشەوە و یەكیش لە دواوە. روخساری پێشەوەی پیاوێكی نیشان دەدا و ئەوی دواوە ژن بوو. چوار چاو، چوار گوێ. ماردووك هەمووشتێكی دەبینی و دەیبیست.

ماردووك، ماردووكی شەڕ، خۆی بۆ بەربەرەكانی دژ بە تیامەت ئامادە كرد. رەش وڕووتێكی زۆری لە دەوری خۆی كۆ كردبۆوە. بەڵام تیامەتیش ئامادەی شەڕ بوو، بوونەوەرێكی زۆری هێنابووە ریزی خۆی. دوو لەشكر دروست ببوون. ئەو بوونەوەرانەی هەبوو و نەبوو، بەسەر ئەو دوو لەشكرەدا دابەش كرابوون.

لە نێوانیاندا شەڕ دەستیپێكرد. لەو چیرۆكەدا وا دەگێردرێتەوە كە ماردووك لێوەكانی سوور كردبوو. خۆی رازاندبۆوە و بەو شێوەیە دەیهەویست تیامەت بترسێنێ. وەك پاشایەك وابوو، ژنراڵێك بوو.

تیامەت، دایەگەورە، تیر و كەمان بە دەستەوە، لەسەر عەرابەیەكی رازاوە لە بەرانبەر ماردووك راوەستابوو. لەپێشدا دەستیان كرد بە جنێودانی یەكتر؛ دواتر بوو بە شەڕ؛ لەشكرەكان تێكەڵ یەكتر بوون. دەستەی ماردووك، ماردووكی شەڕ، لە لەشكری تیامەت، لەشكری

دایەگەورە، بە هێزتر بوون. ماردووك تۆڕێکی بۆ دایەگەورە حەوا دا. لە تۆڕەکەی خست و بە عەرزی دادا. خۆی بۆ دانەواند و لە کونی لووتییەوە فوی کردە زگییەوە. هێندەی فوو تێکرد هەتا لێك پڕژ و بڵاو بۆوە. بەو شێوەیە ژیانی تیامەت کۆتایی پێهات. لاشەی تیامەتی کردە دوو لەت. بەو جۆرە ئاوی ئاسمان و زەوی لێك جیا کردەوە. بەڵام ماردووکیش لەو شەڕەدا بریندار ببوو. برینەکەی ساڕێژ نەکرا و ئەویش مرد.

لە سەرەتای ئەم گێڕانەوەیەدا گوتمان بوونەوەرەکان هەر هەموویان بەسەر دوو لەشکری تیامەت و ماردووکدا دابەشکرا بوون! بەڵام راستەکەی ئەوە نەبوو. لێرەدا باسی یەکێتر لەو بوونەوەرانەمان نەکردوە.

جگە لە بوونەوەرەکانی دوو لەشکرەکەی تیامەت و ماردووک بوونەوەرێکیتریش هەبوو کە نوێنەری ئیدەی کات بوو. ئەو بوونەوەرە چونکە نوێنەری کات بوو و داهاتوو، رابردوو، و ئێستاشی دەگرتەوە، و بەو هۆیەی پێشبینی کردبوو کە لەو شەڕەدا هەموو دەکوژرێن و بریندار دەبن، بەشداری ئەو شەڕەی نەکرد.

سەیر ئەوەیە کە ئەو بوونەوەرە واتە "کات" لە ڕیوایەت و میتۆلۆجی یوونانی کۆنیش دا بە ناوی "پرۆمێتێهیۆس" Prometheus هاتووە. لەوێشدا "پرۆمێتێهیۆس" لە شەڕی تیتانەکان دژ بە خوداکاندا بەشدار نابێ. ئەوێش لەو ڕیوایەتە یونانییەدا هەر نوێنەری کاتە و تەنانەت پێشبینی چۆنییەتیی تەواوبوونی شەڕەکەشی کردووە.

"کات" لە دەرەوەی ئەو مەیدانە شەڕە راوەستاوە و سەیری مردنی ئەو بوونەوەرانە دەکات. بۆ ئەوەی گیانی خوێناوی نەبێ، دەستی بە چاویەوە گرتبوو و هەموو پشتدەستی خوێناوی ببوو.

کاتێك شەڕ کۆتایی هات، بوونەوەرەکان یا مردبوون و یا بریندار کەوتبوون. لەو ناوەدا تەنیا کات بە ساغی مابۆوە. کات نێوی زۆری لەسەر دانرابوو، کە یەك لەو ناوانە، ناوی "خودا" بوو.

لە رەوایەتە کۆنەکاندا هاتووە:

لەو بارودۆخەدا روحی خودا، بەسەر ئەو نارێکوپێکی و ئاڵۆزییەدا دەسووڕێتەوە، بەسەر "توهوو" و "بوهوو" دا.

"توهوو" و "بوهوو"، ئەو دوانە، خاڵی ژێرەوەی تاریکن، پڕشنگێکی ناسکی رووناکایین، ناهومێدی و هومیدوارین. ئەو بێ سەر و بەرییە، ئەو ناڕێکوپێکییە، ئەو ئاڵۆزییە و ... هەمووشتێک دەگرێتەوە، بەڵام هەمووشتێك بە فۆڕمی نارێکوپێك. کاتێك خودا بەسەر ئەو نارێکوپێکییەدا دەسووڕاوە، هاتە سەر ئەو بڕیارە کە لە سەرڕراوە رێك و پێکیان بکاتەوە. لە گێڕاوەکاندا، لە میتۆلۆژیدا، تەنانەت لە چیرۆکەکانی ناو کتێبە ئایینییەکان بەتایبەت لە ئینجیلدا بۆمان روون دەبێتەوە کە خودا دیاردەکانی ئەو دنیایەی پێک نەهیناوە و بەڵکوو تەنیا رێك و پێکی کردوون. ئەو، تەنیا یەك شتی پێکهیناوە: "وڵاتێك دەبی دروست بکەم" خودا گوتی، کە وەك کات بێ کۆتایی بێ، وا جوان و رازاوە بێ کە داهاتوو و بە بێ ئەوەی شەرم لە خۆی بکات، ئاوڕ بۆ رابردوو بداتەوە.

کاتێ خودا لەو بارودۆخە وێنەیەکی بۆ خۆی دروست کرد، هەستی کرد کە پشتی دەستی وەخورین کەوتوون! ئەو کات بینی کە خوێنی شەڕکەرەکان لەسەر دەستی بوونەتە پیت و وەکوو خاڵی کوتراو، نووسراوەیان پێکهیناوە. لەپڕێکدا ئەو پیتانە هەوڵیان دا لەگەڵ خودادا بدوێن.

"ئێمە دەمانهەوێ یارمەتیت بدەین"، پیتەکان گوتیان.
"بۆچی پێتانوایە من پێویستیم بە یارمەتیی ئێوە هەیە؟" خودا پرسیاری کرد.
"تۆ دەتەوێ ئەو شتانەی لە شەڕ بەجێ ماون، جێ بە جێ بکەی"، پیتەکان گوتیان. و ئێمە، ئێمەش لەو بەرماوانەی شەڕ پێك هاتووین."
خودا قسەکەی سەلماند و گوتی من یارمەتیی ئێوە وەردەگرم.

"ئەركەكەت لە منەوە دەست پێ بكە" پیتەكان هەركام لە لایەكەوە هاواریان دەكرد! لە منەوە! لە منەوە!

بە گوتەیەكی سیحراوی خودا دەتوانێ ئەو شتەیان لێ دروست بكات، كە لە داهاتوودا دەبێ ببن. هەركام لە پیتەكان هەوڵیان دەدا كە ببنە ئەو وشە سیحراوییە.

هەر وەك دەزانین، پیتە عیبرییەكان وەك ژمارە وان، هەتا بەرەو كۆتایی پیتەكان بڕۆین، ئەندازەی ژمارەكان گەورەتر دەبنەوە. ئاخرین پیتەكان، بە هۆی گەورەبوونی ژمارەكانیانەوە، پێیان وابوو كە لە هەموو ئەوانیتر گرنگتر و بەكەڵكترن. ئەوان شەرتیان دادەنا. زۆر سەر شێت و بێ شەرم بوون. پیتەكانیتر هیچكامیان رازی نەبوون!

خودا وردە وردە پیتەكانی لەسەر دەستی خۆی پاك دەكردنەوە و دەیگوت: "پێكهێنانەكەم لە ئێوەوە دەست پێناكەم!" لە كۆتاییدا تەنیا دوو پیت مانەوە. پیتی "بێت" Beth و "ئەلف" Aleph . "بێت" دووهەمین پیتە و نوێنەری ژمارەی دووە. هەروەها پیتی "بێت" سیمبۆلی خانووبەرەیە.

"بێت" گوتی: پێكهێنانەكەت دروستكە، بەو جۆرەی بۆت دەكرێ، بەڵام وەك "ماڵێك" دروستی كە.

بۆچی؟ خودا پرساری لێكرد.

چونكە خانووبەرە شتێكی باشە.

بۆچی؟

چونكە خانوو دژ بە نارێكوپێكییە! ماڵ هەمووشتێك بە رێكوپێكی لە خۆ دەگرێت. پێكهاتنەكەت كاتێ باش و بە سەمەر دەبێ، كە بتوانێ دژ بە نارێكوپێكییە، رێكوپێكیی پێكبێنێ. پێكهاتنەكات بە پرنسیپی پیتی "بێت" دەست پێ بكە، تا وەك كات بۆ هەمیشە بمێنێتەوە.

ئەو گوتانە بە دڵی خودا بوون. خودا گوتێ: "من كارەكەم بە تۆ دەستپێدەكەم." دواتر رووی لە "ئەلف" كرد. ئەدی تۆ؟ تۆ چیت بۆ من پێیە؟

"ئەلف" گوتی: من ژمارەی یەكم. بە من هیچ دروست نابێ. من هەمووشتێكم و هیچیش نیم. من سنوورم بۆ كەس نییە. من تەنیا بۆ خۆمم،

تەنیا و بێ كەس. نارێكوپێكیی ناناسم و پێشم خۆش نییە پەیوەندیم لەگەڵیدا هەبێ.
ئەدی پەیوەندیت لەگەڵ چیدا هەیە؟ خودا لێی پرسی. پێتخۆشە پەیوەندیت لەگەڵ چیدا هەبێت؟
لەگەڵ تۆ، هەڵمگرە و بمكە بە نیشانەی خۆت.
خودا ئەو قسەیەی پێ خۆش بوو و "ئەلف"ی وەك نیشانەی خۆی هەڵگرت. خودا یەكە. ئەو تەنیا كەسە. لە پەنایدا كەسیتر نییە. كەس لە سنووری ئەو تێناپەڕێ. ئەو هەمووشتێكە و هیچیش نییە. بەو شێوەیە خودا دەستی كرد بە رێك و پێككردنی نارێكوپێكیی.
بەپێچەوانەی كتێبە ئایینییەكان، خوڕافات و گێڕاوەكان دەڵێن كە خودا لە هەوەڵەوە نەیدەزانی، چلۆن ئەو كارە بكات. ئەو بە تاقیكرنەوە دەستیپێكرد. تاقی دەكردەوە و بیری لە "بێت" و مەرجەكەی دەكردەوە كە پێی دابوو. " پێكهاتنەكات بە پرنسیپی پیتی "بێت"ەوە دەست پێ بكە، تا وەك كات بۆ هەمیشە بمێنێتەوە."

لەپێش هەمووشتێكدا ئاور و بەفری دروست كرد. بەڵام ئەو دوانە دژبەری یەكتر بوون. دواتر حەوت ئاسمان و حەوت دەریای لە قۆڵەكانییەوە دەرهێنا و بە جۆلانێ پێكردنیان ویستی رێكوپێكیان كات، بەڵام ئەزموونەكەی بە دڵ نەبوو.

یەك لە گێڕاوەكان دەڵێ: خودا دوای نۆسەد و هەفتا و چوار تاقیكاریی توانیویە ستراتێژییەك بۆ پێكهینانی دنیا بدۆزێتەوە. مرۆڤ چۆن ئەو حیسابەی كردوە؟ كەس نازانێ! بەڵام وادیارە خودا دوای ئەوهەموو تاقیكارییە، رێگایەكی دۆزیبێتەوە كە چلۆن لە نارێكوپێكی رێكوپێكی دروست دەكرێ! ئەو پلان و نەخشەیەكی بۆ ئەو مەبەستە كێشا، كە دەبوو لە حەوت رۆژدا دنیا پێك بێنێ!
پێش ئەوەی پلانی حەورۆژەی خودا بە وردی چاوەدێریی بكەین، با نارێكیوپێكییەكە جارێكیتر سەیر كەین. ناڕێكوپێكی لە چی دروست ببوو؟ لە تێكرووخاویی، بریندارەكان، لێدراوەكان و هێزە لێسەنراوەكانی

شەری نێوان تیامەت و ئاپسۆ. ئەو بەرماوانە هەرکام بۆخۆیان زانیارییەك بوون و هەرکام لەوان نوێنەرایەتیی ئیدەیەکیان دەکرد. بەهێزترین ئیدە، چونکە لە شەڕەکەدا بەشداریی نەکردبوو، هەمان "کات" بوو. بەڵام تێکرووخاوەکان، بریندارەکان، لێدراوەکان و هێز لێسەنراوەکانییش هێشتا هەر مابوون کە سەر لێشێواو لەو ناوەدا هات و چۆیان دەکرد و ناڕێکوپێکییان دروستکردبوو! بەهێزترین ئیدەی ئەو سەرلێشێواوانە ئیدەی تیشك بوو کە ناوی هێلێل بن شاخار "Helel ben Schachar" یان لێ نابوو. هێلێل بن شاخار کوڕی پڕشنگی سووری بەرەبەیان، هەڵگری تیشك بوو. ئەو مەترسیدارترین رقەبەر بوو بۆ خودا. بۆ ئەوەی پێش بە کێشە و شەڕێکی نوێ بگرن، خودا "هێلێل بن شاخار"ی کرد بە وەزیری دەستە راستی خۆی. خاڵی یەکەمی پلانی خودا رازی ڕاگرتنی "هێلێل بن شاخار" بوو، هەر بۆیە:

یەکەم رۆژی پلانەکەی خودا بە پێکهاتنی تیشك ناوی دەرکردووە.

"هێلێل بن شاخار" چ ناوێکی جوان! کاتێ ناوی ئەوم بۆ یەکەم جار وەبەر چاو کەوت، تەواوی رۆژ ئەو ناوەم لە سەر زار بوو!

رۆژی دووهەم، خودا ئاوەکانی لێك جیا کردنەوە. ئاوی سەرەوە و خوارەوەی دیاری کرد و زەوی لە ئاو دەرکێشا دەرەوە!

رۆژی سێهەم کارێکی کرد کە هەر وەستا یا کارزانێکی تریش بوایە، هەر ئەو کارەی دەکرد، واتە دروستکردنی مودێلێك. لە سەر زەوی راوەستا و تا چاوی هەتەری دەکرد، ناوچەیەکی گەورە و مەزنی دیاری کرد. ئەو ناوچە دیاریکراوە بە جێگای ئیدئال، یا بەهەشت نێودێر کرا. ئەو دەیویست بە پێچەوانەی مەرجەکەی لەگەڵ "بێت" ی دووهەم پیت، جێگایەکی ئیدئال و گونجاو دروست بکات. "بێت" پێشتر پێی گوتبوو: "نەك بە شێوەی ئیدئال بەڵکوو کارێکی ناتەواو، بۆ ئەوەی تێگەیشتن لە پێکهاتنەکەی ساکار بێ!

بەڵام خودا دەیهەویست لای کەم شتێکی ئیدئال تاقی بکاتەوە!

لە بەهەشت جوانتر نەبووە و ناشبێ! بەهەشت زۆر تاریك بوو. هەر شتێکی تاریکیش جوانە، بەڵام جوانییەکەی بەهرەی بۆ کەس نەبوو! هەر بەو هۆیە خودا داوای لە "هێلێل بن شاخار" کرد کە رۆشنایی بە بەهەشت

بدا! "هێلێل بن شاخار" هاتە ناو بەهەشت، باغێکی جوان و رێك و پێك بوو. بە ئەڵماس و یاسەمین و کریستاڵ رازابۆوە. "هێلێل بن شاخار" لە ناوەڕاستی ئەو باغە رازاوەیەدا راوەستابوو، ئەو جێگایەی خوداش بۆ پێکهێنانی، لێی راوەستابوو. قاچی لەو جێگایە دانا کە خودا قاچی تێدانابوو، تیشکی خۆی بەسەر باغەکەدا پڕژاند. کە سەیری جێ قاچەکەی خۆی کرد بۆی روونبۆوە کە جێ قاچی خودا تەنیا بڕێك لە هی خۆی گەورەتر بوون!

لەبەرخۆیەوە گوتی: "باغێکی زۆر جوانە". بەڵێ، تا ئێستا جێی وا جوان لە هیچ جێگایەك نەبینراوە و ناشبینرێ! بەڵام بە بێ من، بە بێ پڕشنگی رووناکایی من، ئەو باغە هیچ و پووچە! من، من بە تەنیایی جوانیم بەو باغە داوە! هەمیسان جێی قاچی خودای سەیر کردەوە!

ئەو لەبەر خۆیەوە گوتی: تەنیا بڕێك جێ قاچی خودا لە هی من گەورەترە! کەس هەست بەو تۆزە جیاوازییە ناکا! "هێلێل بن شاخار" هاتە سەر ئەو بڕیارە کە بەربەرەکانی لەگەڵ خودا بکات. ئەو بە هەمووهێزی خۆیەوە بانگی کرد: "دنیای نوێ: من لەسەر تەختی خودا دادەنیشم! من حوکمرانی دەکەم!"

"هێلێل بن شاخار" پێی وابوو تاقمێك لەو بوونەوەرانەی وا دوای شەڕ، سەرلێشێواو دەسووڕانەوە، دژ بە خودا بێنە ریزی خۆیەوە! رەنگە هەر واشی لێ بهاتایە و ئەورۆشی لەگەڵ بێ، "هێلێل بن شاخار" بیتوانیبایە بەسەر دنیادا حوکمرانی بکات، ئەگەر یەك لەو بوونەوەرانە بە ناوی "فریشتە" بە لایەنگریی خودا و بە شمشیری ئاگرینەوە دژایەتی ئەوی نەکردبایە!

ئەو فریشتەیە بەسەر "هێلێل بن شاخار" دا نەڕاندی: "کێ وەك خودایە؟" بەو گوتەیە ناویخۆی دیاریی کرد، چونکە "کێ وەك خودایە" ناوی "میکائیل"ە، ئەو، فریشتەی سەرەکی، واتە "میکائیل" Michael بوو.

خودا هەورەتریشقەیەکی لە "هێلێل بن شاخار" دا و نوقمی عەرزەکەی کرد! بەو بەعەرزدادانە دەرکەی جەهەننەم کرایەوە، و "هێلێل بن شاخار"ی تێکەوت. لە جەهەننەمدا "هێلێل بن شاخار" وەك سەرشێت، بەوپەڕی ڕق و قینەوە، تا ئەورۆش هەر ماوەتەوە. لەگەڵ رۆچوونی بۆ

ناو جەهەننەم، بەشێکی بچووکی ئاسمانی بە دەستی هەڵقەند و لەگەڵ خۆی بردیە ناو جەهەننەمەوە، و تا ئەوڕۆش برینەکەی ئاسمان هەر ساڕێژ نەبۆتەوە. تەنانەت لە شەوی مانگەشەواندا بە روونی ئەو برینە دەبینرێ. ئەوە رێگای شیرییە!

بەهۆی ئەو لەتە ئاسمانەی وا "هێلێل بن شاخار" بە دەستیەوە لەگەڵ خۆی بردییە ناو جەهەنەمەوە، لە داهاتوودا هەر کات پێی خۆشبوایە دەیتوانی خۆی بۆ لای ئاسمان راکێشێت!

رۆژی چوارەم، لە کتێبە ئایینیەکاندا هاتووە، خودا ڕۆژی پیکهینا. چونکە رۆشنایی لەگەڵ رۆچوونی "هێلێل بن شاخار" بۆ ناو جەهەنەم، ئیتر کۆتایی پێهات! دنیا دەبوو ببینرێ! هەر لەبەر ئەو هۆیە خودا رۆژی دامەزراند! رۆشناییەکی نوێ بۆ کارە مەزنەکەی، واتە پێکهینانی دنیا! بەدوای ئەودا گیا و لێرەوار و ئاژەڵی دروست کرد.

بەری دەستی هەمیسان وەخورین کەوت! پیتی "بێت" سڵاوی لە خودا کرد و گوتی: "بینیت، ئەوجێگایەی تۆ لە باغی بەهەشتدا لێی راوەستابووی، دارێکی لێ شین بووە. ئەو دارە لە جێگا پێی تۆ و "هێلێل بن شاخار" رواوە. ئەو دارە دەبی بۆ هەمیشە وەبیرت بهێنیتەوە کە قەولت بە من داوە، دنیای خۆت بە پرەنسیپی من پێکبهێنی، چونکە هیچ شتێکی ئیدئال بوونی نییە! ئەو دارە لە ناوەڕاستی بەهەشتدا میوە دێنێ، و ئەو میوانە دەبنە نوێنەری چاکە و هەروەها خراپەش! هەر کەس لەو میوانە بخوات، فێری "چاکە" و یاخود "خراپە" دەبێت!

سەر لە بەیانیی رۆژی شەشەم، خودا سەیری کارەکەی خۆی کرد و گوتی: من زەویم بە شێوەیەکی نوێ، رێك وپێك کردەوە. من ئاسمانم بە شێوەیەکی نوێ، رێك وپێك کردەوە. من لە بوونەوەرە سەرلێشێواوەکان فریشتەی سەرەکی و فریشتەی ئاساییم دروست کرد. تەنیا یەکیان لێم دوور بۆوە و لە بەرانبەرمدا راوەستا. هەروەها من چاکە و تووڕەییم لێك جیا کردەوە.

من دەبێ دان بەوەش دابنێم کە هیچ شتێکی تازەم پێك نەهێناوە. من تەنیا شتە کۆنەکانم رێك و پێك کرد و ساغم کردنەوە. لەوە زیاتر شتێکم نەکردووە.

خودا هاتە سەر ئەو باوەڕەی كە دەبێ شتێكی تازە دروست بكات. ئەو، ئێوارەی ڕۆژی شەشەم مرۆڤی دروست كرد. مرۆڤ كاری مەزن و نوێی خودا بوو. خودا پێی خۆش بوو كە لەو گیانلەبەرانەی دروستی كردوون، یەكیان بەسەر هەموو ئەونیتردا حاكم بێ!

ئادەم و حەوا

لە روانگەی ئایینیەکانەوە، خودا خۆڵی سەر زەویی هەموو قوڕنەکان تێکەڵ دەکات، کۆگایەکی لێ دروست دەکا، تفی لەسەر رۆدەکا، لێکی دەدا، خۆشی دەکات و فۆرمی پێدەدا و مرۆڤی لێ ساز دەکات! خودا ناوی ئەو مرۆڤەی یەکەمی نا "ئادەم". ئادەم لە ناوی زەوییەوە هاتووە: "ئاداما" Adama.

خودا لە هەوەڵەوە ئادەمی زۆر گەورە ساز کرد. ئەو ئادەمە مەزنە لەسەر زەوی راکشابوو، ئەو سەر و ئەمسەری زەوی گرتبۆوە، لە باکوورەوە هەتا باشوور، دەستەکانی لە رۆژهەڵاتەوە تا رۆژئاوای داگرتبۆو.

بەڵام ئادەم گیانی لەبەردا نەبوو!

خودا وەبیری هاتەوە کە لە شەڕی نێوان تیامەت و ماردووك دا، ماردووك فووی کردە ناو کونی لووتی تیامەت و بەو جۆرە کوشتی.

خودا لەگەڵ "بێت" دوو جار قسەی کرد و گوتێ: "ئەوە راستە؟ ژیان و مردن دژبەری یەکن؟"

"بێت" گوتی: "راست وایە!"

بێت پرسیاری کرد: سەرەڕای ئەوەش، ئایا بەهۆی پرنسیپەکەتەوە تەنانەت ئەو دژبەرانە دەتوانن یەك بگرن؟

"دەکرێ"، خودا گوتی، بەو پرنسیپەی گیان وەردەگیرێ، هەر بەو شێوەیەش دەکرێ گیان بدرێ.

ئەو فوی بە کونی لووتی ئادەمدا کرد و بەو شێوەیە ژیانی پێ بەخشی.

بەو هۆیەی خودا پێشبینی کردبوو کە رۆژێك دادێ، ئادەم شك لە رۆحی خۆی دەکا و رۆحی خۆی لە لەشی جیا دەکاتەوە، رۆحی لە قووڵایی لەشیدا جێکردەوە. ئەمجار دەستیکرد بە رێك و پێك کردنی ئادەم. ئادەم هێندە زەلام بوو، کە شانی لە هەورەکان دەخشان. خودا سەیری ناوچاوی ئادەمی کرد. هێندەی سەیر کرد هەتا شێوازی ڕوخساری خودا لەسەر

ئادەم دروست بوو. بەو شێوەیە خودا ئادەمی لە شكڵ و وێنەی خۆی دروست كرد.

كاتێك مرۆڤ سەیری ئاوێنە بكات: خودای تێدا دەبینێت؟

لە كۆنەوە گوتوویانە: حاڵەتێكی رێژەیی لە نێوان جوانیی وێنەكاندا هەیە. دەگێڕنەوە، "راحل"Rahel ژنی یەعقووب جوانترین ژنی سەردەمی خۆی بووە. بەڵام ئەو "راحل"ە جوانە، بە هەڵسەنگاندن لەگەڵ "سارا" Sara ی ژنی ئیبراهیم، وەك مەیموون وابووە. سارا تەنانەت لە تەمەنی سەد ساڵەشدا هێندە جوان بووە كە فیرعەونی میسر لە سۆیی ئەو چۆتە سەر ئەژنۆ و سەری لەبەر دانەواندووە. ئەگەر هەڵسەنگاندنی سارا لەگەڵ حەوا بكرێت، یەكەمین ژن وەك ناحەزترین ژنی دنیا بووە. "حەوا"ش بە هەڵسەنگاندن لەگەڵ ئادەم دەبی وەك ناحەزترین ئاژەڵی دنیا بووبێ!

خودا هەر بەو جۆرەی لەگەڵ "بێت" پێكهاتبوو، نەیویست زیندەوەرێكی تەواو و كامیل ساز بكات بەڵكوو لەسەر پرنسیپی یەكیەتیدا مایەوە و هەوڵی دروستكردنی زیندەوەرێكی تەواو و كامیلی نەدا!

خودا لەبەر خۆیەوە گوتی: من هەوڵی خۆ پێوە ماندوو كردن لەسەر قەول و قەرارەكەم نادەم. ئەو شتەی دەمهەوێ دروستی بكەم، بەو شێوەیەی دروست دەكەم كە خۆم پێم باش بێ. ئەو ویستی ئادەم تاقانە و بۆ هەمیشە ساز بكات. تەمەنی هەمیشەیی بداتێ و بە تەنیای بهێڵێتەوە، چونكە جووت تەنیا لەو جێگایە بوونی هەیە كە ژیانی هەمیشەیی نەبێ. خودا هەستی بەختەوەریی بە بوونی ئادەمەوە دەكرد.

كاتێك ئادەم هەستا سەر قاچەكانی، فریشتەكان ترسیان تێ كەوت. تاقمێك لەوان دەیانگوت: " ئادەم لە بەرانبەر خودا دا رادەوەستێ! ئادەم خۆی بۆ هێرش ئامادە دەكا و تاقمێكیش لە ترسان خۆیان لێ دەشاردەوە.

بەڵام خودا گوتی: "هەركەسێك، كە منی خۆش دەوێ، رەنگە تەنیا ترسی لە ئادەم هەبێ. ئەو كەسەی منیشی خۆش ناوێ، دەبێ ترسی لە غەزەبی منیش هەبێ." بەوجۆرە فریشتەكان خۆیان كێشا دواوە و هەركام لەسەر جێی خۆیان دانیشتنەوە. فریشتەكان جارێك سەیری یەكتریان

دەکرد و جارێکیش چاویان لە خودا دەبڕی. لەپڕێکدا زەوی بۆ یەکەمین و ئاخرین جار هاتە قسە و لە خودای پرسیار کرد: "چۆن دەتوانم ئەو بوونەوەرە تێر بکەم؟"

"ئەو خۆی لە میوە و بەرهەمەکانت تێر دەکات". خودا وەڵامی دایەوە.
"رەنگە لەشی ئادەم بتوانی خۆی لە میوە و بەرهەمەکانم تێر بکات، ئەدی رۆحەکەی بە چی تێر دەبێ؟"
بۆ وەڵامی ئەو قسەیەی زەوی، خودا خەوی دۆزییەوە. گوتی: "من نازانم کە ئایا رۆح برسی دەبێ یان نا، ئەگەر واشبێ، بە خەوتن تێری دەکەم."
دوای تێپەڕبوونی نیوەڕۆژێك، لەشی ئادەم هەستی بە برسیەتیی کرد. ئادەم دەستیکرد بە خواردن. هەتا نیوەڕۆ نیوەی خواردەمەنی سەرزەوی تەواو کرد. لای ئێوارێ هەمیسان برسی ببۆوە.
"ئەگەر ئادەم ئەو نیوە خواردەمەنییانەی ماونەتەوە بخوات، دوو رۆژیتر لە برسان دەمرێ!" میکائیل، فریشتەی سەرەکی بە خودای گوت.
ئەدی دەبێ چ بکەم؟ خودا گوتی.
چکوولەی کەوە.
لەسەر ئەو وەڵامەی میکائیل خودا بەشێکی گەورەی خۆڵی لەشی ئادەمی لێکردەوە هاتا لە دار بچووکتر بۆوە. خۆڵ و قوڕە بەجێماوەکەشی لە بەر دەرکەی بەهەشت قەڵاپەچین کرد.
دوای ئەوانە خودا ئیزنی هاتنەژووری بە فریشتەکان دا. ئەو بە فریشتەکانی گوت: سەیر کەن! ئەوە خۆشەویستی منە! من ئەوم خوڵقاندووە، من! من پێمخۆشە، ئێوە سوجدە بۆ ئادەم بەرن. ئێوە دەبێ بزانن، کە جێگای ئادەم لە سەرووی ئێوەوەیە. بچنە سەر ئەژنۆ و سوجدەی لەبەر بکەن!
فریشتەکان چاویان بڕیە فریشتە سەرەکییەکان. فریشتە سەرەکییەکانیش چاویان لە یەکتر کرد. دواتر هەموویان چاویان لە "میکائیل" بڕی. "میکائیل" لەبەر ئادەم چووە سەر چۆك. بەدوای ئەودا جبرئیل (گابرێل Gabriel) چووە سەر چۆك. دواتر رافائیل "Raphael)، ئوریل (Uriel) و هەموو ئەوانیتر چوونە سەر ئەژنۆ و سوجدەیان بۆ ئادەم برد.

بەڵام یەك لە فریشتە سەرەکییەکان بە ناوی سامائیل (Samael) رووی کردە خودا و گوتی: "تکایە کاتم بدە! سروشتییە من بە ئەمری تۆ سوجدە لەبەر ئادەم بەرم، بەڵام هێشتا ئادەم تەواو نییە و کارەکەت کۆتایی پێ نەهاتووە. وا باشتر نییە کە ئەگەر کارەکەت کۆتایی پێهات، ئەو کارە بکەین بۆ ئەوەی چەندین جار ناچار بە سوجدەبردن نەکرێین؟ ئادەم پێشتر زۆر گەورە بوو و تۆ چکوولەت کردەوە. چۆن بزانین لە داهاتوودا هەڵەی دیکەشی بۆ راست ناکەیەوە؟

سامائیل، تۆ چیت دەوێ؟ خودا پرسیاری لێ کرد.

دەبێ ئەو تاقی بکەیەوە. سامائیل گوتی.

مەبەستت چییە؟

ئەو لە قوڕ و چڵپاو و پیسایی خوڵقێندراوە، من لە تیشك پێکهاتووم. بڵێی تیشك لە پیسایی باشتر نەبێ؟

تاقی کەوە، سامائیل! خودا گوتی.

من؟

بەڵێ، تۆ!

من چۆن دەتوانم ئەو تاقی کەمەوە؟

دایدەنێین، ئادەم شتێك دەزانێ کە تۆ نایزانی.

دەی ئەگەر وابێ، چی دەبێ؟ سامائیل بە نگرانییەوە سەیری کرد.

ئێمە وای دادەنێین کە سێ جار تاقیکاری بکرێت، خودا گوتی. ئەگەر ئادەم سێ جار شتێکی زانی و تۆ نەتزانی ...

ئەگەر وابێ، من لە بەرانبەریدا دەچمە سەر ئەژنۆ و سوجدەی لەبەر دەبەم، سامائیل گوتەی خودای درێژە پێدا.

نا، خودا گوتی، تۆ هیچ پێویستیت بە سوجدەبردن نییە. میکائیل تۆ دەباتە دەرێ و دەتخاتە ئەو جێگایەی وا "هێلێل بن شاخار" ی لێ نوقم بوو.

ئیتر سامائیل نەیتوانی قسە لە قسەی خودا دا بکات.

خودا ئەمری کرد، ئادەم و سامائیل لە پەنای یەکتردا راوەستن. دوایی بانگی بوونەوەرەکانیکرد. هەرکام لەو ئاژەڵانە ناوێکیان هەیە. بەڵام نێوەکانیان هێشتا نەگوتراون.

ناویان دەزانی؟ خودا لە "سامائیل" ی پرسیار کرد.

خودا یەك لەو بوونەوەرانەی لە بەر دەم سامائیل دانا، بوونەوەرێكی بچكولانە كە گوێچكەكانی زۆر گەورە و كلكی كورت بوو.
سامائیل پێیوابوو دەتوانی ناوی ئەو بوونەوەرە لە مێشكی خۆیدا حیساب بكات. مووی بوونەوەرەكەی ژمارد و دەستی بە حیسابكردن كرد و درێژایی گوێچكەی پێوا، كاتێكی زۆر خۆی بە حیسابكردنەوە خەریك كرد بەڵام نەیتوانی بەو حیساباتە ناوی بوونەوەرەكە بدۆزێتەوە. سامائیل دەستی لە حیسابكردن هەڵگرت و گوتی "ناوی نازانم".
خودا رووی لە ئادەم كرد و گوتی: "تۆ تاقیكەوە."
بەڵام خودا دەیویست یارمەتی ئادەم بدا و یەكەم پیتی بوونەوەرەكەی ناو هێنا و گوتی: "ك، ك، كۆنترۆڵی بكە و پێم بڵێ ناوی ئەو بوونەوەرە چییە!"
ئادەم گوتی: " ئەوە كەروێشكە."
خودا دووهەم بوونەوەری لەبەر دەم دانان. ئەو بوونەوەرە گەورەتر بوو، لەسەر چوار قاچ دەڕۆیی و دوو بوخچە گۆشتی قەڵەوی لەسەر شانی هەبوو. سامائیل ناوی ئەو بوونەوەرەشی نەزانی.
خودا بە ئادەمی گوت: ""وش، وش، وشیار بە و پێم بڵێ ناوی ئەو بوونەوەرە چییە!"
ئادەم گوتی: " ئەوە، وش، وش، وشترە."
سێهەم بوونەوەر كە خودا لەبەر دەستی دانان زۆر چكوولەتر لەوانیتر بوو. رەنگی رەش بوو، باڵی پێوە بوو و هەڵدەفڕی. سامائیل ناوی ئەو بوونەوەرەشی نەزانی.
خودا رووی لە ئادەم كرد و گوتی: "سێ، سێ، سێهەم بوونەوەردەتوانی نێو بەری؟"
ئادەم وەڵامی دایەوە: "سێ، سێ، سێروو، ئەو ئاژەڵە ناوی سێرووە."
بەو شێوەیە ئادەم شتێكی دەزانی كە سامائیل، نەیدەزانی.
خودا رووی لە سامائیل كرد و گوتی: "ئێمە قەول و قەرارێكمان هەبوو. ئێستا كە مەرجەكەت دۆڕاند دەتخەمە ناو جەهەنەمەوە. بەدوای ئەو قسەیەدا خودا ئەمری بە میكائیل كرد لە لەگەڵ خۆی لە بەهەشت بیباتە دەرێ. میكائیل لەگەڵ خۆی سامائیل ی بردە دەرەوەی بەهەشت و كاتێك

گەییشتنە بەر دەركەی بەهەشت، تەپۆڵكە خۆڵەكەیان دیت كە خودا لە لەشی ئادەمی كردبۆوە و لەوێ لەسەر یەكی قەڵاپەچین كردبوو. سامائیل لە پەنا تەپۆڵكەكە راوەستا. رووی كردە میكائیل و گوتی: "باش بیری لێ بكەوە و بزانە چی دەكەی، میكائیل! ئەگەر من و تۆ و هێلێل بن شاخار یەكبگرین، دەتوانین پێكەوە خودا بڕووخێنین، ئەوكات بە دانانی یاسای نوێ دەتوانین بخولقێنین، خولقاندنێک كە ئیتر پێویستیی بە بەسەرداچوونەوە نەبێت."
بەڵام میكائیل گوتی: "نا."
سامائیل گوتی: " دەیبینی، كاتێك دادێ كە ناچار دەبی درۆ لەگەڵ خودا بكەی."
"هیچكات ئەوە پێش نایەت"، میكائیل گوتی.
"رەنگە تۆ درۆی لەگەڵ نەكەی، بەڵام تۆ راستیەكەی پێ ناڵێی" سامائیل وەڵامی دایەوە.
"جیاوازییان لە چی دایە؟" میكائیل پرسیاری لێكرد.
"ئەگەر كاتی خۆی بگات، ئەوكات جیاوازییەكەیان تێدەگەی"، سامائیل گوتی.
بۆ كاتێكی كەم میكائیل چاوی لێی نەبوو، سامائیل تفی كردە ناو تەپۆڵكە خۆڵەكەی لەبەر دەركی بەهەشت كۆگا كرابوو، سامائیل نەیتوانی پێشی پێ بگرێ و بە خێرایی پیلی سامائیل ی گرت و فڕێدا ناو جەهەنەمەوە. بەڵام سامائیل خۆی بە باڵەكانی " میكائیل"ەوە هەڵواسی و پەڕێكی باڵەكەی لێ هەڵقەند. بە یارمەتی ئەو پەڕە، سامائیل دەتوانێ لە داهاتوودا، هەركاتێك پێیخۆش بێ، بێتە سەر زەوی و نەوەكانی داهاتووی ئادەم ئازار بدات.

خودا بە ئادەمی گوت: "هەروا درێژەی پێبدە و ناو لە هەموو بوونەوەرەكانی تریش بنێ. بە هەركام لەو بوونەوەرانە بڵێ، ناویان چییە." خودا ئیزنی دا كە بوونەوەرەكان لەبەر دەمی ئادەم كۆ ببنەوە. ئادەم بە قامكی ئاماژەی پێدەكردن و ناوی لێ دەنان. سەفێكی گەورە و مەزن كە كاتێكی زۆری خایاند. مێرووله، قاز، كرم، ماسی، شێر، چۆلەكە و ...

ئادەم سەیری ئەو بوونەوەرانەی لەبەر دەمی ڕاوەستابوون دەکرد کە لە ڕێگایەکی دوورەوە هاتبوون. کە بە باشی سەرنجی دانێ، بینی هەر هەموویان جوت بوون، نێر و مێ. مانگا و کەڵ، ماین و ئەسپ، شێری مێ و شێری نێر، پشیلەی مێ و گورپەی نێر و ...

بوونەوەرەکان بە بێ پرتەوبۆڵە لە سەفەکانیاندا ڕاوەستابوون هەتا نۆرەیان بگات. نێر و مێ خۆیان لە یەکتر دەخشاند و وێدەچوو زۆر خۆشحاڵ بن و هیچکامیان پەلەیان نەدەکرد. جووتەکان یەکتریان خۆش دەویست، منداڵیان دەبوو و بنەماڵەیان دروست دەکرد.

ئادەم لە لایەکەوە زۆر بە کونجکاویەوە سەیری دەکردن و لە لایەکیتریشەوە خەمناك بوو، چونکە زۆر بە تەنیا بوو.

ئادەم رووی لە خودا کرد و گوتی: "بۆچی من بە تەنیام؟ من کە سەیری ئەو بوونەوەرانە دەکەم هەر هەموویان جووتن و منداڵیان دەبێ و بنەماڵە پێکدێنن و بەختەوەرن. لەو ناوەدا هەر من بە تەنیام! "

خودا پێی گوت: "تۆ تاقانەی"

"بەڵێ من تاقانەم" ئادەم وەڵامی داوە و دەستی کردەوە بە ناولێنانی بوونەوەرەکان.

لێرە بەولاوە کاتێ خودا دەچوو بۆ لای ئادەم ، ئادەم ڕاستەوخۆ سەیری خودای نەدەکرد و کاتێ پرسیاری لێ دەکرد، بە نابەدڵییەوە وەڵامی دەدایەوە. خودا بینی کە ڕۆحی ئادەم برسیەتی، بەوهۆیە خەوی هەناردە ناو ڕۆحیەوە.

ئادەم خەوت، و خەوتن ئارامیی بە ڕۆحی دەدا. بەڵام کاتێ وەخەبەر دەهات، هێشتا هەر بە تەنیا بوو.

ئەو چووە لای خودا و گوتی: "من نامهەوێ ئیتر بەتەنیا بم."

"تۆ چیت لە من دەوێ؟" خودا لە ئادەمی پرسیار کرد.

من پێمخۆشە هاوسەرێکم هەبێ.

خودا بەزەیی پێی دا هات و گوتی: " باشە، من بیری لێ دەکەمەوە. خۆت وەرسووڕێنە.

ئادەم پشتی لە خودا کرد و خوداش پشتە سەری ئادەمی کرد بە دەمووچاو و پشت و لەشیشی کرد بە لەشی ژنێك.

خودا لای خۆی بیری لەوە کردەوە کە رەنگە ئادەم وەك تاقانەیەك لای خۆم رابگرم و بەو شێوەیە ئادەم ئارام بکەمەوە. بەڵام ئادەم ئارام نەبۆوە. ئادەم دەیبینی کە بوونەوەرە جووتەکان چلۆن بە خۆشەویستییەوە سەیری یەکتریان دەکرد و یەکتریان لە باوەش دەگرت. ئەو بە هیچ شێوەیەك نەیدەتوانی پشت سەری خۆی ببینێ، یا خۆشەویستیی بۆی هەبێ.
ئادەم بە خودای گوت: "وا نابێ، ئەو کارەت نەک هەر من بەختەوەر ناکات، بەڵکوو خەمبارتریشم دەکات."
"ئەدی تۆ چیت لە من دەوێ؟" خودا لە ئادەمی پرسیار کرد.
ئادەم گوتی: "من پێمخۆشە ژنێکم هەبێ"
خودا گوتی: " باشە، من بیری لێ دەکەمەوە."
خودا پرسیاری لە فریشتەی سەرەکی "میکائیل" کرد و گوتی: "بە بڕوای تۆ من چی لە ئادەم بکەم؟"
"ئادەم بەو شێوەیە ئارام نابێتەوە." میکائیل بە خودای گوت.
"منیش هەر لەسەر ئەو بۆچوونەی تۆم." خودا بە میکائیلی گوت. من دەبێ ژنێکی بۆ بخوڵقێنم. هیچ رێگایەکیترم بۆ نەماوەتەوە.
خودا دەستی خۆی خوراند و بە میکائیلی گوت: "لە بەر دەرکەی بەهەشت تەپۆڵکێکی قوڕ و خۆڵی لێیە کە لە ئادەم بەجێ ماوەتەوە. من دەبی لەو قوڕە بەرماوەیە، ژنێك بۆ ئادەم بخوڵقێنم."
میکائیل ترسی تێکەوت. چونکە ئەو وەبیری هاتەوە کە سامائیل پێش ئەوەی بچێتە ناو جەهەنەمەوە، تفی لەناو قورەکە کردبوو.
میکائیل بە خودای گوت: "ئەوە، رەنگە ئەوە، ئیدەیەکی باش نەبێ... بۆچی راست لەو قوڕە؟"
"بۆچی نا،" خودا وەڵامی دایەوە. ئەوە بۆ ئادەم زۆر باش دەبێ کە ژنەکەی لە هەمان قوڕ دروستبکرێ کە خۆی لێی دروستکراوە.
"رەنگە ئەو قوڕە ئیتر کۆن بووبێ"، میکائیل گوتی. باشتر وایە من قوڕێکی تەڕ و تازە بێنم.
بەڵام خودا گوتی: "نا، من پێمخۆشە ژنی ئادەم هەر لەو قوڕە دروست کەم."

میکائیل قسەکەی "سامائیل"ی وەبیر هاتەوە : "تۆ رەنگە درۆ لەگەڵ خودا نەکەی بەڵام راستەکەشی پێ ناڵێی!"
میکائیل هێز و توانای ئەوەی نەبوو بە خودا بڵێ کە سامائیل، شەیتان، تفی لەو قوڕە کردووە.
خودا هەر لەو قوڕەی لەبەر دەرکەی بەهەشت تەپۆڵك کرابوو، ژنێکی خوڵقاند و ناوی لێ نا لیلیت "Lilith". خودا "لیلیت"ی زۆر جوان دروست کرد و ناردیە لای ئادەم. ئادەم ئاشقی لیلیت بوو.
بەڵام پێش ئەوەی شەو دابێ و ئادەم و لیلیت لێك نیزیک ببنەوە، خودا جارێکیتر "لیلیت"ی بانگ کردە لای خۆی و پێی گوت: "بۆ ئەوەی ئێمە باش لەیەك تێ بگەین، ئادەم یەکەمە و تۆ دووهەم! تۆ دەبی لەژێر ئەمری ئەو دابی و ئەوەی ئەو بیڵێ دەبێ بە قسەی بکەی!"
بەڵام لیلیت پێی خۆش نەبوو لە ژێر ئەمری ئادەم دا بێ. تەنانەت پێی خۆش نەبوو، کاتی خۆشەویستیش لە ژێرەوەی ئادەم دا بێ. هەروەها کاتێ ئادەم ناوی لە بوونەوەرەکان دەنا، لیلیت پێی خۆش نەبوو تەنیا سەیر بکات، ئەو خۆی لە کارەکە هەڵدەقوتاند.
"ئەوە تۆ چی دەکەی؟" لیلیت دەیگوت. تۆ کرم دوای فیل دادەنێ و فلامینگۆ دوای نینۆکەشەیتانە!
"بۆچی نا؟" ئادەم پرسیاری لێ کرد.
"ئایا سروشت نابێ بڕێك رێک و پێکیی هەبێ؟" لیلیت گوتی.
ئادەم: بۆچی؟
لیلیت: بۆ ئەوەی مرۆڤ باشتر بیانناسێ.
ئادەم: کێ دەبی بیانناسێ؟
لیلیت: بۆ ئەوەی ئێمە باشتر بیانناسین. ئێمە و منداڵەکانمان.
ئادەم: منداڵەکانمان؟
لیلیت: پێتخۆش نییە منداڵت بێ؟
ئادەم: وەك بوونەوەرەکان؟
لیلیت: وەك بوونەوەرەکان نا. جۆرێکیتر.
ئادەم: من تێ ناگەم.
لیلیت: چونکە تۆ لە سروشت تێ ناگەی.

ئادەم: بۆچی لە سروشت تێ ناگەم؟
لیلیت: چونكە تۆ هەوڵی ڕێك و پێككردنی سروشت نادەی.
ئادەم: ئەدی بە بڕوای تۆ چۆن دەتوانم ڕێك و پێكیی بە سروشت بدەم؟
لیلیت: بۆ وێنە تۆ دەتوانی هەر كام لە بوونەوەرەكان بخەیە ناو گرووپی خۆیانەوە. ئەوانەی هیلكە دەكەن لە گرووپێكدا و ئەوانەی هێلكە ناكەن لە گرووپێكیتردا. ئەوانەی وا دەفڕن، ئەوانەی وا نافڕن. ئەوانەی وا چوار قاچن و ئەوانەی وا شەش قاچن ...
ئەو بۆچوونەی لیلیت زۆر بە مەیلی ئادەم نەبوو. ئادەم شكایەتی لای خودا لێ كرد و گوتی: "ئەو بە قسەی من ناكات و دەیهەوێ شتێک بكەم كە پێم خۆش نییە."
خودا پێی گوت: "ڕەنگە پێویست بكات سەبر و حەوسەلەت لەگەڵی هەبێ."
ئادەم هەوڵی دا لەگەڵ لیلیت سەبر و حەوسەلەی هەبێ، بەڵام سەرەڕای ئەوەش لیلیت پێی خۆش نەبوو لەژێر ئەمری ئادەم دا بێ. ئەو پێی خۆشبوو ڕێك و پێكیی بخاتە ناو سروشتەوە. لێرەدا لێیان بوو بە كێشە-كێشەی نێوان ئادەم و لیلیت. كێشەی وا، لە پلانی خودا دا پێش بینی نەكرابوو. بۆچی دەبوو ئادەم كە كارێكی وا تەواو و كاملی خودا بوو، كێشە بكات؟ خودا سەیری ئەو دوو بەرهەمەی خۆی دەكرد و دەستی كرد بە خوراندنی دەستی...
ئادەم ئیتر سەبر و حەوسەلەی نەما. ئەو دەیویست ئەمر بە لیلیت بكا، بەڵام لیلیت نەیدەویست ئەمری بەسەردا بكەن. لیلیت لای ڕۆیی، ئادەمی بەجێ هێشت، و چوو بۆ بیابان. لە بیابان جندۆكەی لێ بوو. ئەو جندۆكانەی وا لە شەڕەكان بەجێ مابوون. ئەو بوونەوەرانەی هیچ یاسایەك، هیچ ڕێك و پێكیەكیان نە دەناسی. بەڵام مەترسیدار بۆ پلانی خوداش نەبوون، هەر بەو هۆیەش خودا كاری پێیان نەبوو. لیلیت لەگەڵ ئەو بوونەوەرانە نیزیكی كرد. لە ڕۆژدا لەگەڵ هەزار بوونەوەر دەنوست و ڕۆژی هەزار منداڵی لێیان دەبوو.

خودا ئادەمی دەبینی كە بەردەوام پرتە وبۆڵەی بوو، بەو هۆیە "میكائیل"ی نارده لای لیلیت بۆ ئەوەی قسەی لەگەڵ بكا و ڕێگای راستی نیشان بدات.

میكائیل بە "لیلیت"ی گوت: "ئێمە هەردووكمان، تۆ و من، دەزانین بۆچی تۆ بەو شێوەیەی كە هەی و منیش لەو نێوەدا بێ گوناه نیم. وەك گەورەترین فریشتەی ئاسمان، تكات لێ دەكەم، بگەڕێوە لای ئادەم."

لیلیت گوتی: "پێت وایە، ئادەم هێشتا منی بوێت؟ یاخود پێتوایە من ئەوم دەوێ؟ بە راستیی پێتوایە من دەبمە ژنی نێومالّی ئادەم، ژنێكی ئاسایی، بەدوای نیزیكیم لەگەڵ ئەو هەموو جندۆكانە و خستنەوەی ئەو هەموو منداڵانە؟ نا!"

میكائیل ئەوەی سەلماند.

ئەو هاتەوە بۆ لای خودا و گوتی: من ناتوانم یارمەتی ئەو كارە بدەم، بەڵام من پێموایە، تۆ دەبێ ژنێكی نوێی بۆ بخوڵقێنی. میكائیل خودای قانع كرد كە بۆ خوڵقاندنی ژنی نوێ لە قوڕی تازە كەڵك وەربگرێ.

خودا لەبەر خۆیەوە گوتی: رەنگە ئەوە وا باش بێ، كە ئادەم خۆی شاهیدی خوڵقاندنەكەم بێت. باشتر وایە ببینێ چلۆن ژنی بۆ دروست دەكەم. خودا بە نینۆكی خۆڵی هەموو قوڕنەكانی هەڵقەند و كۆی كردنەوە، ئادەمی بۆ لای خۆی بانگ كرد، لە پەنای خۆی داینیشاند و ئیزنی پێدا سەیری خوڵقاندنەكەی بكات و ئەگەر لە شتێك تێ نەگا، مافی پرسیاریشی هەبێ. خودا دەستی بە هەڵشێلان و دروستكردن كرد. تفی لێكرد، هەڵیشێلا، هەمیسان تفی لێكرد، هێندەی شێلا هەتا هەویرێكی سافی لێ دروست كرد.

خودا رووی كردە ئادەم و گوتی: "لەو هەویرە تۆم خوڵقاندووە."

ئادەم سەری بۆ دانەواند.

"هەر لەو هەویرەش ژنێكت بۆ دەخوڵقێنم."

ئادەم هەمیسان سەری دانەواند.

خودا لە روخسار و دەموچاویەوە دەستی پێكرد. خوی زۆر پێوە ماندوو كرد، روخسارێكی جوان و هیمنی لێ دروست كرد.

" تۆ دەزانی،" خودا بە ئادەمی گوت، "لە پێش هەمووشتێکدا پێمخۆشە سەیری ئێوە بکەم، بۆیە لە هەوەڵەوە روخسارتان دروست دەکەم. دەبی روخسارێکی هێمن و خوێن شیرینی هەبێت. خودا بزەیەکی لەسەر لێوی دانا و بە قامکی خۆی سەر رووومەتەکانی قووڵ کردن."

ئادەم زۆری پێ باش بوو. بە بی سەبریی سەیری دەکرد، چلۆن لەژێر دەستی خودا لەو قوڕ و خۆڵە ژنێکی لێ دروست دەبوو.

دواتر خودا دەستی کرد بە دروستکردنی دەستەکانی.

"دوای ئەوی تێر بە چاوەکانتان سەیری یەکترتان کرد، ئێوە هەوڵی دەست لێدانی یەکتر دەدەن. هەر بەو هۆیە دوای روخسار، دەستتان بۆ دروست دەکەم." خودا گوتی.

خودا گوتی: "من پێمخۆشە ناوێك لەسەر ژنەکەت دانێم."

ئادەم سەری بۆ دانەواند.

من ناوی دەنیم حەوا (Eva).

ئادەم پێی باش بوو.

ئێستا ئیتر نۆبەی دروستکردنی لەشی حەوا هاتبوو. لەشی دەبوو لە ناوەوە بۆ دەرێ، دروست بکرایە. ئادەم نەیدەزانی چلۆن لەشی مرۆڤ دروستکراوە. ئەو تەنیا رووکاری دەرەوەی مرۆڤی بینیبوو، کاتێك سەیری خۆی دەکرد.

خودا لەپێش هەمووشتێکدا ساختاری ئێسقانەکانی دروست کرد. دواتر هەموو ئەندامەکانی وەك دڵ، جەرگ، سیپەلاك، گورجیلە و ... پێوە هەڵواسی.

کە ئادەم ناوەوەی لەشی سەیر دەکرد، بێزی هەستا و بە خودای گوت: "هیچ پێویست ناکا درێژە بە کارەکەت بدەی، من دەست بۆ ئەو مرۆڤە نابەم. من ئەوەم ناوێ. تۆ قەولت بە من دا ژنێکم بۆ دروست کەی. هەستا سەر پێ و پشتی لە خودا کرد و رۆیی.

ئادەم بەو کارەی سەبر و حەوسەلەی خودای لەژێر تاقیکاریی دانا. بەڵام خودا بە سەبر و حەوسەلە بوو. ئەو ئادەمی خۆش دەویست. خودا بیری کردەوە. بانگی لە خەو کرد. ئەمری پێکرد، ئادەم بخەوێنێ.

کاتێك ئادەم بێهۆش لەبەردەمی خودا کەوتبوو، هەر لە پەراسووەکانی ئادەم خودا ژنێکی نوێی بۆ ساز کرد.

ئەدی چی بەسەر یەکەم حەوا"Eva"ی نیوە تەواو و بی پێست هات؟ خودا ئەوی لەبیر چۆوە. ئەو خۆی لە ژێر دار و درختەکانی بەهەشتدا شاردەوە.

خودا ئادەمی سەیر دەکرد چلۆن لەبەر دەمی خەوتبوو. پەراسوویەکی دەرهینا و ژنێکی لێ خولْقاند. ئەو بۆیە پەراسووی ئادەمی هەڵبژارد، چونکە پەراسوو نیزیکتین ئەندامە بە دڵ.

رۆژی دوایی ئادەم لە خەو هەستا. ئەو "حەوا"ی لەبەر دەم خۆیدا بینی. حەوا زۆر جوان بوو. ئادەم رازی بوو. حەوای بۆ گەڕان بردە ناو باغەکەوە و بەهەشتی پێ نیشان دا.

ئێرە هەمووی هی ئێمەیە.

"هەر هەمووی؟" حەوا پرسیاری کرد.

ئەوان چوونە ناوەڕاستی باغەکە، ئەو جێگایەی داری چاکە و خراپەی لێ شین ببو.

"ئێرە هەمووی هی ئێمەیە." ئادەم گوتی. بەڵام ئیزنی خواردنی میوەی ئەو دارەمان نییە. خودا خواردنی ئەو میوانەی لە ئێمە یاساغ کردووە.

"ئەدی چ دەبی ئەگەر ئێمە بیانخوین؟" حەوا گوتی.

"سزا دەدرێین."

"ئەوە بە چ مانایە، من تێ ناگەم؟"

"دەمرین." خودا پێی گوتم.

"مردن چییە؟" حەوا پرسیاری لێ کرد.

ئادەمیش نەیدەزانی مردن چییە. تا ئەو کات هیچ بوونەوەرێك لە دنیای ئادەمدا نەمردبوو. چلۆن دەیانتوانی ئادەم و حەوا لەو یاساغە حاڵی بن، کاتێ ئەوان تەنانەت لە سزاکەشی تێ نەدەگەیشتن؟ ئەوان هیچ ترسێکیان لە مردن نەبوو چونکە نەیاندەزانی مردن چییە. تەنیا رێگا بۆ تێگەیشتن لە مانای مردن ئەوە بوو کە ئەوان لە میوەی دارەکە بخۆن.

هەر کەس نەزانێ، دەپرسێ. حەوا پرسیاری کرد. بەو شێوەیە کونجکاویی هاتە سەر دنیا.

پیاسەكردن لە باغی بەهەشت هەمیشە وەك یەك وابوو و دوپات دەبۆوە و ئاخرەكەی دەگەیشتنەوە پەنا داری میوەكە و پرسیاریان لێكدەكرد. بەڵام تەنیا پرسیار هەبوون. وەڵامی پرسیار بوونی نەبوو.

لەبیرمانە كە "سامائیل"ی فریشتە، سوجدەی بۆ ئادەم نەبرد و بەو هۆیە كەوتە ناو جەهەننەمەوە و كاتی چوونە ناو جەهەننەم پەڕێكی باڵی "میكائیل"ی لەگەڵ خۆی برد. هەر وەك پێشتریش ئاماژەی پێكرا بەو پەڕە دەیتوانی هەركات پێیخۆش بێ بێتەوە سەر زەوی و تۆڵەی خۆی بكاتەوە. سامائیل ئەو كارەی كرد.
سامائیل لە جەهەننەم هاتەوە دەرێ و لە لەشی مارێكدا خۆی بۆ ناو باغی بەهەشت راكێشا. رۆژێك لە رۆژان حەوا بە تەنیا لە ناو باغی بەهەشتدا پیاسەی دەكرد، گەیشتە ناوەڕاستی بەهەشت و پەنا داری میوەكە. لە مێشكیدا پرسیاری زۆر كۆببوونەوە. ئەو لە پەنا دارەكە راوەستابوو و بیری دەكردەوە. لەپڕێكدا مارەكە هاتە سەر رێگای. بە زاری مارەكە سامائیل لەگەڵ حەوا دەستیكرد بە قسەكردن.
"چۆنی، باشی؟"
"من نازانم مەبەستی تۆ چییە، تێت ناگەم؟" حەوا گوتی.

دەتوانین وەڵامدانەوەی حەوا ئاوا لێك بدەینەوە: لەسەر پرسیاری "چۆنی، باشی؟" دەكرێ بە دوو چەشن وەڵام بدرێتەوە. **باشم**، یاخود **باش نیم**. بەو هۆیەی حەوا لە بەهەشت دەژیا، و لە بەهەشتیش ناكرێ هەڵس وكەوتی مرۆڤ خراپ بێ، پرسیارەكەی سامائیل بە هەڵە دەردەچێ و هەر بۆیە حەوا لە پرسیارەكە نەگەیی و ئەو وەڵامەی دایەوە! تازە بڵێی حەوا پێی سەیر نەبووبی كە ئاژەڵێک قسە بكا؟

"تۆ لەوێ راوەستاوی و سەیری ئەو دارە دەكەی"، سامائیل درێژەی بە قسەكانی دا. چ شتێكی سەرنج ڕاكێش دەبینی كە وا ماتی ئەو دارە بووی؟
"خۆشم نازانم، ئەو دارە هەر وەك هەموو دارەكانیتر دەنوێنێ، بەڵام سەرەڕای ئەوەش ئیزنی خواردنی میوەكانیمان نییە."

"بڵێی میوەكانی ژەهراویی نەبن؟"
هەمیسان حەوا پرسیاری كردەوە: "من نازانم مەبەستی تۆ چییە، تێت ناگەم؟" دەیجا حەوا لەكوێوە بزانێ مانای ژەهراویی چییە؟ بڵێی شتی ژەهراویی لە بەهەشت هەبێ؟
"ژەهراویی بەو مانایەیە، كە تۆ دوای خوردنی بمری. سامائیل پێی گوت.
"بەڵێ وا دەڵێن." بەڵام من نازانم مردن چییە. ئادەمیش هەر نازانێ.
"ئەگەر تۆ نازانی مردن چییە، ئەدی لە كوێوە دەزانی كە مردن بوونی هەیە؟"
"بەو هۆیەی خودا گوتوویەتی." حەوا وەڵامی مارەكەی داوە.
"بڵێی خودا بزانێ مردن چییە؟"
"ئەو دەزانێ."
"ئەدی ئەگەر ئەو دەزانێ، بۆچی ماناكەی بە ئێوە ناڵێ؟"
"من خۆشم ئەو پرسیارەم لە خۆم كردووە." حەوا گوتی.
"ئەدی چ وەڵامێك بە خۆت دەدەیەوە؟" سامائیل لە زمانی مارەكەوە پرسیاری لێكرد.
"نابێ شتێكی باش بێ، هەر بۆیە خودا ماناكەیمان پی ناڵێ."
"من پێموایە تۆ راست دەكەی." سامائیل گوتی. حەوا، تۆ زۆر دەفامی.
"بەڵام نازانم بۆچی باش نییە، خودا پێمان بڵی، مردن چییە؟" حەوا درێژەی بە قسەكەی دا.
سامائیل گوتی: "رەنگە پێویست بێت بە شێوەیەكی تر پرسیارەكە بكەین؟ پرسیار ئاوا بكەین: "بۆ كێ مردن باش نییە؟"
"بۆ ئادەم و من مردن باش نییە." حەوا گوتی.
"نا"، سامائیل گوتی. بۆ خودا باش نییە بە ئێوە بڵێ، مردن چییە. چونكە ئەگەر ئێوە لە مانای مردن بگەن، هەر وەك خودا زانان و دەزانن مردن چییە. واتە ئەگەر لە میوەی ئەو دارە بخۆن، ئەوكات دەزانن مردن چییە، هەر بەو هۆیش ناوی ئەو دارە "داری زانست"ە. بە دوای ئەوەدا حەوا میوەی "داری زانست" ی خوارد.

حەوا بە ئادەمی گوت: "من لە میوەی "داری زانست"م خواردووە. ئێستا من دەزانم مانای مەرگ چییە. ئەگەر من بمرم ئیتر تۆش هەمیسان بە تەنیا دەمێنییەوە.
بۆیە ئادەمیش میوەی "داری زانست"ی خوارد.
کاتێ ئادەم و حەوا گوێیان لە دەنگی پێی خودا بوو، خۆیان لە باغەکەدا شاردەوە.
"ئادەم لە کوێی؟" خودا بانگی کرد.
ئادەم هاتە خزمەتی، گەڵایەکی هەنجیری بە پێشەوەی لەشی دادابوو.
خودا گوتی: "چی دەکەی؟ چیت لێهاتووە؟ ئەو گەڵایەت بۆ بە پێش خۆتەوە ناوە؟"
"من گوێم لە دەنگی هاتنی تۆ بوو، ڕووت بووم و نەمهەویست بە رووتی بێمە خزمەتت."
خودا پرسیاری لێکرد: "مانای ڕووت بوون لە کوێوە دەزانی؟ میوەی "داری زانست"ت خواردووە؟"
ئادەم گوتی: "بەڵێ، خواردوومە، ئەو ژنەی بۆ منت خوڵقاند، فێری کردم."
حەواش هاتە بەر دەم ئەوان، خودا پرسیاری لە حەوا کرد: "بۆچی میوەی "داری زانست"ت خواردووە؟"
حەوا گوتی: "ئەو، ئەو مارە فیری کردم."
خودا رووی لە مارەکە واتە سامائیل کرد، نزای خراپی بۆکرد و گوتی: "چونکە تۆ ئەو کارەت پێکردوون، سزات ئەوەیە بۆ هەمیشە لە ناو تەپ و تۆزدا بخشێی."
چی؟ بۆ پێش ئەوەی مار لە لایەن خوداوە تاوانی بدرێتێ، شکڵی چۆن بووە؟ بڵێی قاچی نەبووبێ؟ بەڵێ، قاچی بووە! مرۆڤ دەزانێ شکڵ و بیچمی مار چڵۆن بووە! ئێمە یەکەم مرۆڤ نین کە ئەو پرسیارە دەکەین. هەزاران ساڵ بەر لە ئێستاش ئەو پرسیارە کراوە. ڕیوایەتەکان زانیاریی تەواومان دەدەنێ کە مار پێش تاوانەکەی وەك وشتر وابووە. قاچەکانی درێژ بوون. خوری لەسەر پێستی بووە.

خودا قاچەکانی بڕی و لێی سەندەوە، پێستە خورییەکەی داماڵی، سەری گرت و زمانی هەڵدڕی و کردی بە دوو بەش. لە خوریی بەجێی ماوەی مارەکە خودا جل و بەرگی بۆ ئادەم و حەوا دروست کرد، چونکە ئیتر ئیزنی مانەوەیان لە بەهەشت نەمابوو و لە دەرەوەی بەهەشت شەوانە هەوا زۆر سارد بوو.

خودا ئەمری بە میکائیل کرد ئادەم و حەوا بباتە دەرەوەی بەهەشت و هاوکات لەگەڵ رۆیشتنەکایەن، خودا دۆعای لێکردن.

دۆعای خودا بۆ ئادەم ئەوە بوو: "بە عارەقەی نێوچاوانت نانی خواردنت دەربێنی."

دۆعای خودا بۆ حەوا ئەوە بوو: "بە ئێش وئازارێکی زۆرەوە منداڵ بخەیتەوە."

بەو شێوەیە پرێنسیپی پیتی "بێت"ی بەڕێوە برد: "نەك بە شێوەی ئیدەئال بەڵکوو وەک کارێکی ناتەواو، بۆ ئەوەی تێگەیشتن لە پێکهاتنەکە ساکار بێ! بەهەشت و "داری زانست" ئیتر بۆ هەمیشە لەدەست مرۆڤ بووەوە.

قابیل و هابیل[٤]

ئادەم، یەکەمین مرۆڤ، کوڕی زەوی و حەواش، دایکی هەموو مرۆڤێك، هەروەك پێشتر باسمان لێکرد، لە بەهەشت دەرکران ...
لە دەرەوەی بەهەشت، شەوانە هەوا زۆر سارد بوو و رۆژیش زۆر گەرم. ئادەم چارداخێکی دروست کرد کە رۆژانە سێبەری لە هەمبەر تاوی گەرم بۆ ساز دەکردن و هەروەها پارێزگەیەك بوو بۆ خۆی و حەوا لە بەرانبەر شەوانی ساردی سەر زەویدا. ئەوان برسیەتیی و تونییەتیان ناسی. میوەی دار چیتر بۆیان ئامادە نەبوو کە تەنیا دەست درێژ کەن و لێی کەنەوە. ئاژەڵیش ئیتر دۆستی ئەوان نەمابوون. تاقمێکیان لە ترسان خۆیان لێ دەشاردنەوە و هەندێکیشیان هێرشیان بۆ دەهێنان و مەترسیان بۆ دروست دەکردن.
زەوی خواردەمەنی کەم بوو، زۆر کەم. ئادەم و حەوا دەبوو کار بکەن، بەڵێ، "بە عارەقەی نێوچاوانیان نانی خۆیان دەربێنن." بەڵام زۆربەی کات نانی رووتیی تێری نەدەکردن. دەستیان کرد بە کوشتنی ئاژەڵ یا خود گۆشتی ئاژەڵی نەخۆشیان دەخوارد کە لە مێگەل بەجێ مابوون. برسیی بوون و دوو دڵ، نەیاندەزانی چ بکەن. هێندە دوو دڵ بوون، ئەگەر خودا رۆحیانی لە قووڵایی لەشیان جێ نەکردبایەتەوە، رەنگە رۆحی خۆیان لە لەشیان دەربهێنایە. زۆر جار ئارەزوویان دەکرد کە بریا ئاژەڵ بایەن، چونکە ئاژەڵ رۆحی نییە و دوودڵی ناناسێ.
لە هەوەڵەوە گۆشتی ئاژەڵەکانیان بە کاڵیی دەخوارد، دواتر ئاگریان دۆزیەوە. لە گێرانەوە یونانیەکاندا دەگوترێ کە پرۆمێتئووس "Prometheus" ئاگری بۆ مرۆڤ هێناوە کە ئەویش لە خودا واتە لە هێپهائیستوس "Hephaistos"ی دزیبوو. بە پێی ئەو گێرانەوەیە پرۆمێتئووس مرۆڤی لە خۆڵەمێش دروست کردووە. ئەو مرۆڤی

---

[٤] . هابیل و قابیل بە گوێرەی ئەفسانەکان ناوی دوو کوڕی ئادەم و حەوا بوون. لە زمانی ئاڵمانیدا ئەم دوو کەسە بە کائین"KAIN" و ئابل "ABEL" دەناسرێن بەڵام من هەر بە قابیل و هابیلی سەرزمانی خەڵک لە کوردستانم تەرجەمە کردووە.

خۆشویستووە بە بێ هیچ مەرج و بێ هیچ چاوەڕوانییەك. بەهەشت لە چیرۆکی یونانیدا بوونی نییە. پرۆمێتئووس مرۆڤی لە بەرانبەر خوداکان دا وشیار کردۆتەوە و بە تایبەت لە دژایەتیی زۆیس"Zeus"دا.
پرۆمێتئووس وەك پارێزەر و وەکیلی مرۆڤ بووە. ئەو فەرهەنگ و کەلتووری لەبیچمی ئاگردا بەدیاری بۆ هێناون و بەو هۆیە سزا دراوە. ئەو هەڵگری نارەحەتی و رەنجکێشانی مرۆڤبووە. ئەو چیرۆکە زۆر دواتر لە گێڕاوەکانی ئینجیلدا دووپات دەکرێتەوە.
لە حەماسە عیبرییەکاندا "Hebräisch" دەگوترێ کە کەسێك بە ناوی لوتچیفەر "Luzifer" بە بێ ویستی خۆی ئاگری بۆ مرۆڤ هێناوە. ئەو دەبێ قامکی خۆی بۆ لای سەرێ واتە ئاسمان درێژ کردبێ و ویستبێتی بزانێ کە رۆحی خودا هێشتا لە سەرووی شتەکانەوە دەسووڕێتەوە؟ لوتچیفەر لە جەهەنەم دا بووە و جەهەنەمیش ئاگر بووە. قامکی لوتچیفەر ئەشکەوتێکی پڕ لە ئاگری بۆ سەر زەوی کردۆتەوە کە لە سەر رێگای ئادەم شین بووە و کەڵکی لەو ئاگرە وەرگرتووە. بەو شێوەیە لە گێڕاوە عیبرییەکاندا ئاگر هاتۆتە سەر زەوی.
بگەڕێینەوە بۆ چیرۆکەکەی ئادەم و حەوا، سەبارەت بەوان لە ئینجیلدا گوتراوە: ئادەم حەوای ناسی. بەو مانایە کە ئەوان پەیوەندیی ژن و مێردایەتیان بەست. حەوا زگی پڕ بوو و کوڕێکی بوو. ئەو مرۆڤە بە هەڵسەنگاندن لەگەڵ مرۆڤی ناو بەهەشت زۆر بێ هێز بوو، بەڵام دەبێ لە مرۆڤی ئەوڕۆیی زۆر بەهێزتر بووبێت. ماوەیەکی کورت دوای لە دایك بوون، توانیویەتی لەسەر قاچەکانی بڕوات و ئێوارێی هەمان رۆژ توانیویە لە کاری ماڵدا یارمەتی دایك و باوکی بدات.
کوڕە چکوولەی حەوا دەستی بە هەڵاتن کرد، کاتێ ئادەم ناوکی بڕی و ناوکەکەی وەك خەڵات بە حەوا بەخشی، حەوا بە دەنگی بەرز گوتی من بە یارمەتی خودا پیاوێکم پێگەیی. بەو هۆیە ناوی نا قابیل، قابیل لە قاناە "qanah"ەوە وەرگیراوە و قاناە بە مانای "پێ گەیشتن" هاتووە.
ماویەك دوای ئەوە هەمیسان زگی پڕ بوو و کوڕێکیتری بوو، کە ناوی ئەمیانی نا هابیل. هابیل لە ناوی هێبل "hebel" وەرگیراوە و مانای "تۆزێك" دەدا. هابیل زۆر چکوولانە و کز بووە و نەیتوانیوە وەك قابیل لە

ماوەیەكی كورتدا لەسەر قاچەكانی راوەستێ و رێگا بڕوا و خەڵات بۆ دایكی بە دیاری بێنێ.

"بەهای ئەو كوڕە چەندەیە؟" حەوا بە مێردەكەی واتە ئادەمی گوت، "هێندە سووكە كە لەوانەیە با لەگەڵ خۆی ببیات، دەستەكانی هێند بچووكن كە ناتوانی زەوی پێ هەڵقەنێ".

"رەنگە با بتوانی ئەو لەگەڵ خۆی ببا، بەڵام هابیل دەبێتە راوچییەكی بە توانا."

بە پێی كات بیرەوەرییەكانی ئادەم و حەوا سەبارەت بە بەهەشت، كەمتر و كەمتر دەبۆوە. بنەماڵەیەكی بچووكی مرۆڤ پێكهاتبوو. ژیانیان زۆر دژوار بوو، كاری رۆژانەی ژیانیان بەسەر ئەندامانی بنەماڵە دا دابەش كردبوو. قابیل لەگەڵ دایكی لەسەر مەزرا كاری دەكرد. زەویان دەكێڵا، ئاویان دەدا و دانەویڵەیان دەچاند. دەستیان وەك زەوی بۆر ببوو و نینۆكیان وا رەق ببوو كە وەك بێڵ كاریان لێ دەكێشا.

هابیل لەگەڵ باوكی دەچوون بۆ راو. بەڵام هیچیان لە راو نەدەزانی! وەدوای ئاژەڵ دەكەوتن، ئەگەر شانسیان بهێنایە، یەكیان لێ دەگرتن. هەر وەك ئادەم پێشبینی كردبوو، هابیل زۆر چالاك بوو و بە گورجی رای دەكرد. بەڵام زۆربەی كات ئاژەڵەكان گورجتر لەوان بوون. ئادەم و هابیل بەردیان بۆ ئاژەڵەكان دەهاویشت. بەڵام ئەگەر یەك لەو ئاژەڵانەیان بهانگاوتبایە، تەنیا دەكرا ناوی هەڵكەوتی لێ بنێن.

راوكردنەكەیان تەنیا بە شانس و هەڵكەوت بەسترابۆوە. ئەگەر گۆشتیان لەگەڵ خۆیان بۆ ماڵێ بهێنابایە، تەنیا لە گۆشتی ئاژەڵی نەخۆش بوو كە نەیدەتوانی رابكات، یاخود بەرماوەی شێر و ئاژەڵە دڕەندەكانیتریان وەبەر دەكەوت.

حەوا دەیگوت: "ئەو كارەی ئێوە كات بە هەدەر دانە".

قابیل دەیگوت:" هەروەها مەترسیداریشە".

قابیل برا چكوولەكەی زۆر خۆش دەویست و نیگەرانی بوو. چونكە مرۆڤ بە تەواوەتی دروست نەكرابوو و هەڵەی زۆری دەكرد. دەبوو فێر بكرێت، زۆر دەست و پێ سپیلكە بوو. بەڵام توانایی فیربوونی هەبوو.

هابیل كوڕێكی زۆر بە هۆش بوو، بەڵام بێ هێز. حەوسەلەی كاركردنی نەبوو و تا درەنگانێك دەنوست و ئەگەر بەخەبەریش بایە، تەنیا دادەنیشت و هیچی نەدەكرد.كاری سەر زەویوزاری بە مەیلەوە نەدەكرد. نینۆكەكانی دەشكان، پێستی دەستی دەقەڵەشان و خوێنیان لێ دەهات. جاری وابوو ماوەیەكی دوور و درێژ لە جێگایەك دادەنیشت و چاوی لە مەزرا دەبڕی.

"رۆڵە هەر وا بێهوودە دامەنیشە و شتێك بكە!" دایكی پێی دەگوت.

"دایكت راست دەكا، خۆت بە شتێكەوە خەریك كە!" باوكی دەیگوت.

"خەریك دەبم" هابیل وەڵامی دەدانەوە. "هەر ئێستا. بڕێكم كات بدەنێ! من هێشتا تەواو نەبووم. ئێستا دەست پێدەكەم."

"لە چی هێشتا تەواو نەبووی؟" قابیل، براكەی لێی پرسی.

" نازانم چییە، من دەبێ بیری لێ بكەمەوە!" هابیل وەڵامی دایەوە.

"لێی گەڕێن، هابیل بیردەكاتەوە." قابیل بە دایك و بابی گوت.

قابیل براكەی خۆی زۆر خۆشدەویست. شانازی پێوە دەكرد و پشتیوانی لێ دەكرد و لەسەری دەكردەوە. بەردەوام خەمی بۆ دەخوارد.

"بیركردنەوە چییە؟" قابیل پرسیاری كرد.

"رەنگە بیركردنەوەش خۆی كارێك بێ!" هابیل وەڵامی دایەوە.

"مرۆڤ نایبینێ."

"كارەكە لە ناوەوەیە." هابیل گوتی.

"هەر چییەك بێ، تۆ عارەقەی بۆ ناڕێژی. بەڵام خودا گوتوویەتی: ئێمە دەبێ نانی خواردنمان بە عارەقەی كار وەدەست بێنین. پێموایە خودا پێی باش نەبێ ببینی كە تۆ لەوێ دانیشتووی و هیچ ناكەی."

"من عارەقە دەكەم"، هابیل گوتی. بەڵام عارەقەكەم لە ناوەوەیە.

ئادەم زۆر چالاك بوو. حەواش چالاك بوو. بەڵام لە هەردووكیان چالاكتر قابیل بوو. بەهۆی كارەوە كاتیان بۆ بیركردنەوە نەبوو. تەنانەت جارێكیش بیریان لە بیركردنەوە نەدەكرد. حەوا پێیوابوو هابیل دەبێ نەخۆش بێ. بەڵام هابیل نەخۆش نەبوو.

"هابیل راوچییەکی زۆر بە توانایە" ئادەم بە حەوای گوت. تۆ دەبێ ببیینی.
"کاتم بۆ شتی وا نییە"، حەوا وەڵامی دایەوە.
رۆژێک لە رۆژان کاتێك هابیل لەگەڵ باوکی چووبوون بۆ راو و دوای ڕاونانی مێگەلێك ئاسکەکێوی، ماندوو ببوون بەڵام هیچیان راو نەکردبوو و لە ژێر سێبەری داری لێرەوارێک دانیشتبوون، ئابڵ دەستی بۆ لای ئاسمان درێژ کرد و گوتی: "ئەوەتا دیسان لەوێن!"
"کێ لەوێیە؟" ئادەم پرسیاری لێکرد.
"باڵندەکان"، هابیل وەڵامی دایەوە.
"ئەوانمان زۆر ئەستەم بۆ راو دەکری تا ئاسکە کێوی"، ئادەم بە هابیلی گوت. ئێمە رەنگە نەتوانین زۆر بە گورجی رابکەین بەڵام هەڵفڕین هەر ببڕا ببڕا ناتوانین!
"هەرکات ئێمە کەلاکی ئاژەڵێک دەدۆزینەوە، ئەو باڵندانەش لە دەوری سەریان لە هەڵفڕیندان." هابیل گوتی.
"چونکە ئەوانیش بەشی خۆیان دەوێ. ئەوان لەو سەرەوە زۆر باشتر لە ئێمە دەبینن." ئادەم بە کوڕەکەی گوت.
"وایە، رەنگە بتوانین کارێك بکەین کە ئەو باڵەندانە بۆ ئێمە ئیش بکەن."
"بەڵام ئەوان ئەو کارە بۆ ئێمە ناکەن"، پێتخۆشە پرسیاریان لی بکەی؟
"پێویست بە پرسیارکردن ناکا، لەجیاتی ئەوی وەك کوێر لەو ناوچانەدا بەدوای کەڵاکی ئاژەڵ بکەوین، بۆ ئیمە وا باشترە لە پێشدا سەیری ئاسمان بکەین و بەراوردی دۆزینەوەی کەڵاکێك لەو جێگایەی باڵەندەکان لێی دەخولینەوە، بکەین!"
ئەو کارە وەك شۆڕشیك بوو بۆ راوکردن. لێرە بەدواوە زۆربەی کات، سفرەی خواردن بە گۆشت رازابۆوە. ئادەم و حەواش ئیتر لە هابیل توورە نەدەبوون کاتێك دادەنیشت و چاوی لە جێگایەك دەبڕی و بیری دەکردەوە.
قابیل زۆر سەربەرز بوو کە برایەکی ئاوای هەیە.
"ئەو بیر دەکاتەوە"، بە سەبرا دەیگوت. بۆ بیر کردنەوە لە ناوەوە عارەقە دەڕێژێ.

لێرە بەدواوە ئادەم و هابیل زوو زوو دەچوون بۆ راو و جاری وابوو چەند رۆژ نە دەگەڕانەوە. رۆژێك لە دەشتێکی دوور کە دارێکی کەمی لێ رووابوو، چووبوون بۆ راو. لە ئاسمان باڵندەکانیان بینی. کەلاکێکیان دۆزیەوە. بە بەردی تیژ بەربوونە وردکردنی گۆشتی ئاژەڵەکە. لە پڕێکدا دەنگێکی بەرز سەرنجی بۆ لای خۆی راکێشان. کە سەیریان کرد شێرێك لە پەنایان راوەستابوو. ئەویش برسی بوو و بەشە گۆشتی خۆی دەویست. ئەوە یەکەم جار نەبوو کە ئاژەڵی درەندە کارەکەیانی لێ تێك دەدان. باوك و کوڕ وایان پلان دانابوو بۆ سەرلێشێواندنی دوژمن، لە کاتی تەنگانەی وادا لێك جیا ببنەوە.

لە ترسی شێرەکە ئادەم چووە سەر دارێك و خۆی بە لقی دارەکەوە هەڵواسی. هابیلیش رای کرد بۆ ناو دەشتەکە. شێرەکە وەدوای هابیل کەوت. ئادەم دەیزانی کە هابیل ناتوانی بە گورجی شێر را بکا. غەمناك لە دارەکە هاتە خوارێ و ڕۆیشتەوە بەرەو ماڵێ تا ئەو هەواڵە ناخۆشە بۆ حەوا و قابیل بەرێتەوە.

بەڵام هابیل لە ترسی گیانی خۆی بە گورجی هەڵدەهات. لە پڕێکدا بەرانێکی زێڕین هاتە سەر ڕێی.

"لاچۆ، لاچۆ، هەڵێ"، هابیل بە بەرانەکەی گوت. شێرێك وەدوام کەوتووە. تۆ لەو گورجتری، رەنگە تۆ بتوانی خۆت رزگار کەی.

بەرانە زێرینەکە دەیتوانی قسە بکات. ناوی هابیلیشی دەناسی. بەرانەکە گوتی: "سواری پشتی من بە، هابیل. دەستت لە مەرەزی پشتم توند کە. من رزگارت دەکەم."

هابیل کاتی پرسیارکردنی بۆ نەمابۆوە. بە قسەی بەرانە زێرینەکەی کرد و لە چنگ مام شێر رزگاری بوو.

کاتێك ئیتر مەترسیان لەسەر نەما، هابیل پرسیاری کرد: "من تا ئەوڕۆ تووشی هیچ ئاژەڵێک نەبووم کە بتوانێ قسان بکات؟" بۆچی تۆ دەتوانی قسە بکەی؟

بەرانەکە گوتی: "سەیرکە هابیل، من لە بەهەشتەوە دێم، لە باغی جەننەتەوە. دەزانی بەهەشت چییە؟"

"پێموایە بە تەواوی نا، بەڵام دەزانم"، هابیل گوتی.

"دایك و بابت لەوێ دەركراون."
"بەڵێ، وایە، جار و بار باسیان بۆ كردووم." ئەوان خۆشیان ئەو چیرۆكەیان ئیتر زۆر باش لەبیر نەماوەتەوە.
بەرانەكە گوتی: "دیتت، هابیل، ئەوكات نیوەی ئاژەڵەكان دەبوو لەگەڵ دایک وبابی تۆ بەهەشت بەجێ بێڵن." نیوەكەی تریان لە بەهەشت مانەوە. بنەماڵەی ئیمە بوو بە دوو لەتەوە، بەشێكی لە بەهەشتن و بەشێكیتری لە دەرەوە دەژین. ئیمەی ناو بەهەشت خەم بۆ ئەوانی دەرەوە دەخۆین. هەواڵی زۆر سەیر سەبارەت بە ژیانیان دەگێڕنەوە. جا لەبەر ئەوەی لە چنگی شێر رزگارم كردوویت، دەبی تۆش ئاگات لە بنەماڵەكەی من لەدەرەوە بیت.
ئابڵ گوتی: "بنەماڵەكەت لە كوێن؟"
بەرانەكە بە گورجی رۆیی و لەگەڵ مێگەلێك مەڕ گەڕایەوە بۆ لای هابیل. بنەماڵەكەی رەوەیەكی گەورە بوون. زۆر باش لەوەڕابوون. مەڕە دایكی زۆر بە جەرگ، مەری بەهێز، كاژیلكەی جوان و ساغ و بە وزە. هەر هەموویان چاویان بڕیبووە هابیل.
هابیل شووڵێكی لە دارێک كردەوە و گوتی: "من ئاگاداریی لەو رەوەیە دەكەم."
بەرانە زێڕینەكە گوتی: "كەوابوو منیش دەگەڕێمەوە بۆ بەهەشت."
هابیل ئەو گاڕانە مەرەی لەگەڵ خۆی بەرەو ماڵێ بردەوە.
لە ماڵەوە هەموو خەمبار بوون. ئادەم، حەوا و قابیل پێیان وابوو شێرەكە هابیلی هەڵدڕیوە وخواردوویەتی. كاتێك هابیل گەڕاوە خۆشحاڵ بوون و بەخێرهاتنیان كرد. كاتێک بینیان بە تەنیاش نییە، قابیل پرسیاری لێ كرد: "ئەوە چییە؟"
"ئەوانە رەوەی منن"، هابیل وەڵامی دایەوە. من ئیتر لەمڕۆ بەدواوە راوچی نیم، شوانم.
قابیل، براكەی لە باوەش گرت. زۆری بۆ گریابوو.
بەو رەوەیەی وا لە لایەن خوداوە پێیدرابوو، هابیل دەستی بە مەڕداریی كرد. ئەمجاریش عارەقەی نەدەڕشت و كار و پیشەی ببوە ئەوە كە لەژێر سێبەر دانیشێت و چاوی لە رەوەكەی ببڕێت. كاتێك گورگ دوو بەرخی

لی دزی، ئەویش دوو بێچووله گورگی لێ دزی. ئەو بۆ بێچوولەکان زۆر باش بوو، بێچوولەکانیش ئەویان خۆشدەویست و بۆ هەموو کارێك بە قسەیان دەکرد.
"ئەوە چۆنە کە ئەو بێچووله گورگانە بە قسەت دەکەن و وەدوات کەوتوون؟" قابیل لێی پرسی.
"ئەوانە ئیتر گورگ نین، بەڵکوو سەگن. ئەو سەگانە یارمەتیدەرن بۆ من" لێرە بەولاوە هابیل لە جاران زیاتر لە ژێر سێبەر لێی رادەکشا و بیری لی دەکردەوە، چونکە ئیتر سەگەکان ئاگاداریی میگەلیان بۆ دەکرد...

+++

به شێوەی فانتازی، وەك خەون و خەیاڵ ئەو چیرۆکە بێ بەڵگانە کە تەنیا بیر و باوەڕ و چێکراوی خودی مرۆڤ و بەتایبەت سیستەمی پیاوسالارییین، لە کتێبە ئایینییەکان درێژەیان کێشاوە. سەیر ئەویە کە لایەنگرەکانیان سەرەڕای پێشکەوتنی زانست و سەلماندن و دۆزینەوەی زۆر پرسیاری سەبارەت بە دنیای دەور و بەرمان، تا ئەوڕۆش هەر باوەڕ بەو چیرۆکانە دەکەن و وازی لێ ناهێنن. تەنانەت لە درێژەی ئەو چیرۆکانەدا کاتێ هابیل بەهۆی بەغیلایەتی بە براکەی خۆی قابیل کە گۆیا هەردووکیان حەز لە خوشکیکی خۆیان دەکەن، دەکووژێ و لێرەوە کوشتنی مرۆڤ دەست پێدەکا، هەزاران ساڵ دواتر لە ئەمریکا، رەش پێستەکان لە لایەن سپی پێستە ئایینییەکان و هەروەها رەگەزپەرستەکانەوە بە نەوەکانی هابیل دادەنرێن. لە ئاڵمانی کاتی نازییەکانیش ئەو مێژووە دووپات دەبێتەوە و یەهوودییەکان بە نەوەکانی هابیل دادەنرێن و کوشتن و راوەنانیان بە رەوا دەناسرێ.
دیارە ئایین مافی هەر مرۆڤێکە و دەتوانن بە بێ هیچ کۆسپێك ئەو رێگایەی پێیان باشە هەڵبیژێرن، بەڵام بەو مەرجەی ئەو مافە بۆ بەشدارانی دیکەی کۆمەڵگا بە بۆچوونی جیا لە هی خۆیانەوە رەوا ببینن.

مێژووی ئایین لە ناوچەی مێزۆپێتامیا (نێوچۆمان)

لە پەیوەندیی مابەین خوداکان و مرۆڤدا دەتوانین گەلێك زانیاریی وەك پێداویستییەکانی ژیان، هەستکردن و وێناکردنی بەشداربوونی مرۆڤ لە مێژووی دەوروبەر و هەروەها سەبارەت بە چۆنەتیی ژیانیان لەو ناوچەیە وەدەست بێنین. دیارە رۆڵی باوەڕ و ئایین لە ژیانی ئەوکاتی مرۆڤدا گرنگایەتییەکی یەکجار زۆری بووە. باوەڕی ئایینی لە ناوچەی ناوچۆمان جیاوازییەکی مەزنی بووە لەگەڵ ئایینەکانی ئەوڕۆیی. نە کەسێک وەك پێغەمبەر لە لای خوداوە بوونی بووە و نە کتێبی ئاسمانی. سەرچاوەی ئایینی ئەوکات تەنیا بەهۆی ترس و ناتەوانیی مرۆڤ لە هەنبەر سروشتدا بووە.

هەروەك دەزانین، لە نووسراوە ئایینیەکاندا بە ئەندازەی کافی لەسەر هەستەکانی وەك ترس لە خودا، پاڕانەوە، یەخسیریی و خۆ بە تاوانبار زانین دێنە گۆڕێ، بەڵام زۆر کەم قسە لە خۆشەویستیی دەکرێ. پەیوەندییەکی کەسیی لە مابەین مرۆڤ و خودا بەو شێوەیەی ئەوڕۆ لە ئایینەکاندا دەیبینین، ئەوکات بوونی نەبووە و مرۆڤ چاوەڕوانی بەخشین لە لایەن خوداکانەوە یاخود وەرگرتنی خەڵات (چوون بۆ ناو بەهەشت) نەبووە. مرۆڤی ئەوکات خوداکانیان خۆش نەویستووە بەڵکوو زیاتر بەهۆی ترسەوە ستایشیان کردوون. هەر کارەساتێک لەسەر زەوی رووی بدایە، بەهۆی خوداکانەوە پێکدەهات. مرۆڤ نەیتوانیوە ئازادانە بڕیار لەسەر چۆنیەتیی ژیانی بدا یا چارەنووسی خۆی دیاری بکات. گوتەی وەك: "چالاك بە، و یارمەتیی خودا وەربگرە!" بوونی نەبووە. مرۆڤ هەموو چاوەڕوانییەکی لە خوداکان کردووە، جا لە کاری چاکەوە بگرە هەتا کارەسات. لە نووسراوەیەك کە بۆ "ئیشتار" (Ischtar) یەك لە خوداکانی ئەوکات گوتراوە، هاتووە: *" زاناترینی نێو خوداکان، کە بەسەر هەموو مرۆڤدا زاڵە، کە ئاسمان و زەوی راگرتووە... من وەك ئەسیرێك دەستی یارمەتی بۆ لای تۆ درێژ دەکەم و خۆ دەخەمە بەر قاچەکانت!"*

مرۆڤی ئەوکات لە جیاوازی مابەین رووداوە سروشتییەکاندا، بەرپرسی جیاواز، بەستراوە بە رووداوە سروشتییەکانی دۆزیبوونەوە و ناوی خودای لەسەر داناون. بەوهۆیەی نەیانتوانیوە فۆرم و روخساری خوداکان ببینن، شکڵ و فۆرمی مرۆڤیان لی وێنا کردوون و پێیان وابوو کە خوداکان جل و بەرگ، ماڵ، زێڕ و جەواهیراتیان هەیە، خواردەمەنی دەخۆن، لەگەڵ یەکتر بەشەڕ دێن و هەستی خۆشەویستییان لە هەنبەر یەکتردا هەیە و تەنانەت ژیانی بەکۆمەڵ و بنەماڵە پێك دێنن. ئەو وێکچوونە، واتە ئەو بارودۆخە هاوچەشنەی مرۆڤ و خوداکان بۆتە هۆی متمانەکردنی مرۆڤ بۆ پێکهاتنی دەسەڵاتی شا و گەورەی کۆمەڵگا وەك نوێنەر و پەیوەندیی راستەوخۆی مابەین مرۆڤی ئاسایی و خوداکان. وەك چۆن خودا سەرەکییەکان هێز و توانایی و دەسەڵاتیان بەسەر دنیا دا بووە، شا و گەورەی کۆمەڵگاش ئەو هێز و تواناییەیان لەسەر ناوچەی ژێر دەسەڵاتی خۆیان بۆ مسووگەر بووە.

ماوەیەکی زۆر بەر لە یەکگرتوویی سیاسیی ئیمپراتووری ئاکادەکان، بابیلۆنەکان لە شاری نیپوور"Nippur" ناوەندێکی ئایینیان پێکهنابوو و ناوی خودا سەرکییەکەیان ئێنلیل "Enlil" بووە کە دوای باوکی ئان "An" ئەو ئەرکەی پی سپێردراوە و براکەی ئێنکی "Enki"ش وەك وەزیری سەرەکیی پشتیوانی لێ کردووە. ئەو سێ خودایە بە هاوکاریی خودای دایك واتە "ئیشتار" (Ischtar) بنەماڵەیەکی تەواویان پێکهیناوە. هێز و دەسەڵاتی ئەو خودایانە نەگۆڕ نەبووە. بە هاتنە سەر کاری بابیلۆنەکان لە کۆتایی دەسەڵاتی کاسیتەکان "Kassiten" دا، ناوی خودای (سۆمێر-ئاکاد)، واتە ئێنلیل "Enlil" گۆڕاوە و بووە بە ماردووك "Marduk" و هەروەها بە پێی گەورەبوونەوەی ناوچەی ژێر دەسەڵاتی ئاشوورییەکان خوداکەیان واتە ئاشوور "Assur" گرنگایەتی زۆرتری پێ دراوە.

راگوێزی و لەگەڵ خۆ هەڵگرتنی فیگوور و پەیکەری ماردووك "Marduk" لە مێژووی بابیلۆنەکاندا نیشانی دەدات کە چ گرنگاییەتی و رۆڵێك ئەو خودایانە لە فەرهەنگ و دابونەریتی خەڵکەکانی ناوچەدا گێراویانە و بە پێچەوانەش کاتێ دوژمن خوداکەی لێ سەندوونەتەوە و

یەکیتری لە جی داناوە، هیچ هەلوێستێکی ئەوتۆیان نەگرتووە و بارودۆخەکەیان زۆر بە ساکاریی سەلماندووە. بەو هۆیە لە ٢ هەزار ساڵ پێش زایینەوە ژمارەی هەزاران خودای پێکهاتووی دەستی مرۆڤ، بە شێوەیەکی بەرچاو کەم بوونەتەوە و ژمارەیان لە ٢٠ تا ٣٠ خودا تێپەڕ نەبووە. زۆربەی خودا هاوچەشنەکان تێکەڵاوی یەکتر بوون و ئەوانیتر بە هۆی هاتنە گۆڕی خودای ماقوولتر لەناو چوون. بۆ وێنە خودای ژن واتە "ئیشتار" (Ischtar) خۆی لە بەربەرەکانی لەگەڵ هەموو خودا ژنەکانیتردا راگرتووە و بۆ ئەو کات وەك مەزنترین خودای ژن چاوی لێکراوە.

"ئیشتار" (Ischtar) نە تەنیا وەك خودای خۆشەویستیی بەڵکوو وەك خودای گێرەشێوێن و شەڕیش ناسراوە. لە پەنا ئەودا خودایتریش وەك نابوو "Nabu" خودای نووسەر یا خودای ژنی دەرمانکەر گولا "Gula"، یا خودای لێرەوار، نینوورتا "Ninurta" و هەروەها خوداکانی ژنیتری ئاسمان کە بەرپرسی رووداوە سروشتییەکان بوون وەك: خودای خۆرەتاو، شاماش "Schamasch"، خودای مانگ، زین "Sin" و هەروەها خودای کەش و هەوا، ئاداد "Adad".

یەك لە هەرە کاردانەوە گرنگەکانی هێز و توانایی دان بەو خودایانە لە لایەن مرۆڤەوە، ئەوە بوو کە بتوانن خۆیان لەگەڵ بارودۆخی سروشت لە پەیوەندیی لەگەڵ ژیانیاندا قانع راگرن. سیحر و جادوو و فاڵگیریی بە هەڵسەنگاندن لەگەڵ سەردەمی سەدەی ناوەڕاست زۆر کەم بووە. مرۆڤ کاتێك ژیانی بە ئارامی دەگوزەراند کە گوێڕاگریی خوداکانی بکردایە. مرۆڤ هەموو داب و نەریت و خوو و خدەکانی خۆی بە خوداکان و بۆ وەدیهینانی ئارەزووی ئەوان بەستبۆوە. هەر مرۆڤێك دژ بە خوداکان راوەستابایە، بە دێو و درنجیان دادەنا و لە لایەن کۆمەڵەوە تف و نەحلەتی لی دەکرا.

ئایا هەستی ئەخلاقیی ئێمە پەیوەندیی بە پەرەسەندنەوە هەیە؟

ئالبرت ئەنشتاین دەڵێ: *"بارودۆخێکی زۆر سەیرمان لەسەر ئەم هەردە هەیە. هەرکام لە ئێمە بۆ ماوەیەکی کەم میوانی ئەم دنیایە دەبین، بە بێ ئەویکە بزانین بۆچی! وێدەچی کەسانێك، جار و بار بە ئامانجەکەیان بگەن، بەڵام شتێك هەیە کە ئێمە بە دڵنیاییەوە دەیزانین: مرۆڤ بۆیە لەسەر ئەم زەوییەیە، بۆ خۆ بەستنەوە بە ورەی مرۆڤەکانیتر، بەتایبەت ئەو مرۆڤانە کە پێکەنینەکەیان پەیوەندیدار بێ بە خۆشحاڵی و بەختەوەریی ئێمەوە."*

زۆربەی مرۆڤە ئایینییەکان ناتوانن وێنای بکەن کە بە بێ ئایینیش دەکرێ کاری چاك بکردرێ. بەڵام زۆر جار ئەو لاگریی و رق و قینەیان قووڵتر دەبێتەوە و لە هەندێك مرۆڤدا بە شێوەی تووڕە، بەردەوام لە هەمبەر هەموو ئەو کەسانەی بەشداریی ئایینەکەی ناکەن، رایاندەوەستێنێ. ئەو هەڵوێستانە بە ڕاشکاوییەوە هیچ پەیوەندییەکی بە پەرەسەندن، "ژێن" و سروشتەوە نییە و تەنیا حاڵەتێکی ئەخلاقی و مۆرالییە کە هەر وەك گوتمان سەرچاوەکەی دەگەڕێتەوە بۆ چەشنی بارهێنان و مانیپولیرەکردنی مرۆڤەکان لە منداڵییەوە.

بەڕاستی بۆ من جێی پرسیارە کە چلۆن مرۆڤ تەنیا بەهۆی باوەڕ یاخود لاینگریکردن لە ئایین، ئیدئۆلۆژی و تەنانەت وەرزش، دژ بە مرۆڤەکانیتر رادەوەستێ و ئامادەیە زیان بەو کەسانە بگەێنێ کە لایەنی باوەڕ و بۆچوونەکەی ناگرن! هەمیسان بۆم جێی پرسیارە کە ئەگەرخودایەك بوونی هەبێ، بڵێی پێویستیی بە لایەنگری ئاوا تووڕە هەبێ؟ ئەوانەی باوەڕیان بە خودا هەیە دەبێ بزانن کە خودا بەهۆی توانایی و هێزەکەیەوە دەتوانی خۆی لە بەرابەر دژبەرانی بپارێزێ و هیچ پێویستییەکی بە لایەنگری ئاوا تووڕە نەبێ. ئەگەر ئەو نەتوانێ ئەدی کێ دەتوانێ؟!

بۆچوون، لێکدانەوە و بڕیاردان لەسەر راستبوون یا هەڵەبوونی دووانەی "چاك" و "خراپ"، ("باش" و "تووڕە") لە روانگەی پەرەسەندن و ژێنێتیکییەوە لە زۆریەك لە نووسراوە و کتێبەکاندا ئاماژەی پێ کراوە بۆ وێنە:

- ١- کتێبی "*Why Good Is Good*" (بۆچی چاکە، باشە) نووسینی رۆبرت هیندە "Robert Hinde".
  کتێبی "*The Science of Good and Evil*" (زانست لەسەر باش و خەراپ یاخود تووڕە) نووسینی میکائیل شێرمێر" "Shermer Michael
- ٢- کتێبی "*Can We Be Good Without God?*" دەتوانین بە بێ خودا باش بین؟ نووسینی رۆبرت بووکمەن " Robert "Buckman
- ٣- کتێبی "*Moral Minds*" بیرکردنەوەی ئەخلاقی" نووسینی مارک هاوزەر "Marc Hauser"

وێدەچێ بۆچوونی داروین واتە "هەڵبژاردەی سروشتیی"، وەك موتوری وەڕێخستنی پەرەسەندن، لە یەکەم چاولێکردندا وەڵامدەری تایبەتمەندییەکانی ئێمە یا هەستی ئەخلاقی، هەڵس و کەوت، هەستی بەزەیی و ئیمپاتی(هاودەردی) نەبێ.

برسیەتی، ترس یا ویستی سکسی دەتوانن خۆیان زۆر ساکار بە "هەڵبژاردەی سروشتیی"یەوە گرێ بدەن، چونکە ئەو تایبەتمەندییانە پەیوەندیی راستەوخۆیان بە مان و درێژەپێدانی ژیانی ئێمەوە هەیە. ئەدی هەستی بەزەیی پێداهاتن، کاتێ سەیری منداڵێکی هەتیو، مرۆڤکی پیر، نەخۆش و بەتەنیا، یا ژنێکی بە تەنیا ماوەی بێ مووچە کە چەند منداڵی بۆ بەخێوکردن لەسەر شانە، بکەین، چلۆنە؟ هەستی یارمەتیدانی مرۆڤێك بە مرۆڤە بێ دەستەڵاتەکانی جیهان، کە لە رێگایەکی دوورەوە، بە بێ ئەوەی بیاناسێ، چاوی بە چاویان کەوتبێ یاخود بیهەوێ بناسرێ، لەکوێوە دێ؟

بۆچوونی داروین ئەو ئەزموونە بە ئێمە دەدات کە هەموو ماکە و ئیلەمێنتی دنیای زیندووەکان، بۆ مانەوەیان دەبێ لە فیلتر(سافیی) "هەڵبژاردەی سروشتیی" تێپەڕ بن. لە ژینگەدا تەنیا ئەو بوونەوەرانە درێژە بە ژیان دەدەن کە بە هەڵسەنگاندن لەگەڵ ئەوانەی لەناو دەچن، خاڵێکی بەرچاو، خاڵێکی لەسەرتر و بڕیاردەریان هەبێ کە بتوانن وەك چەکێکی کارلێکەر بۆ بەهرەی خۆیان، کەڵکی لێ وەربگرن. لەو پەیوەندییەدا ئەو هەستە بە هەستی"بەخیلیی" یا "خودپەرەستی"ش دەناسرێ.

مرۆڤ دەتوانێ خوو و خدەكانی بگۆڕێت

رووی ئەم نووسراوەیە لەو كەسانەیە كە بیر لە ژیانێكی ئارام و بێ كێشە دەكەنەوە، ژیانێك كە پڕ بێ لە خۆشەویستی، پێكەنین، ئاشتی، رێز، ئازادی و بە گشتی ژیانێكی پڕ لە كامەرانی.

ئیمەی مرۆڤ بە هەڵكەوت بێ یاخود لەڕووی زانستەوە، كەوتووینەتە سەر ئەم هەردە و بە هەڵسەنگاندن لەگەڵ تەمەنی زەوی كاتێكی زۆر كەممان بۆ ژیان هەیە- ژیانێك كە دەبێ لە راستیدا وەك غارە ئەسپ هەوسارەكەی بە دەست خۆمانەوە بێت و بۆ هەر لایەك پێمانخۆش بێ بتوانین هیدایەتی بكەین! بەڵام بەداخەوە بەهۆی داب و نەریتی كۆن و بیر و بۆچوونی تۆز لەسەر لنیشتووەوە، هێزی نەزانیی كۆمەڵگا وەك گۆپاڵ بە دەست لەسەرمان راوەستاون و تەپ و مژێكی ماڵوێرانكەریان پێكهێناوە كە سێبەری خستۆتە سەر مێشكی زۆربەی بەشدارانی كۆمەڵگا. ئەو دیوەزمەیە گوشارێكی ئەوتۆ دەخاتە سەر مرۆڤ كە لە تەمەنی منداڵییەوە ئەو هەوسارە لە دەستی دەستێندرێ و ئیزنی دۆزینەوەی رێگا و هەڵبژاردنی چۆنیەتی ژیانی پێ نادرێ.

من نازانم ژیانی تۆ تا ئەمڕۆ چۆن بەڕێوە چووە، وەك كەسێكی ئاسایی كاتێ بەیانان لە خەو هەڵدەستی چ هەستێكت سەبارەت بە ژیان هەیە. بەڵام ئەوە دەزانم كە هەر مرۆڤێك دەتوانێ كارلێكەرییەكی مەزنی لەسەر چۆنیەتیی ژیانی خۆی هەبێت. هەوڵ بدە كاتێ بەیانی لە خەو هەستای، بێ ئەوەی بیر لە هیچ مرومۆچییەك بكەیەوە، بێ ئەوەی هیچ رق و كینەیەكت لە دڵ دابێ، بە بزەی سەر لێو و لە ناخی دڵەوە بڵێ: "چ بەیانییەكی خۆشە، خۆشحاڵم كە بۆ رۆژێكیتریش ئیزنی ژیانم لەسەر ئەم هەردە هەیە. بڵێی ئەمڕۆ چ خەڵاتێكی شیرین و چ ژیانێكی پڕ لە خۆشەویستی چاوەڕوانم بكات."

لەڕاستیدا خەوتنی مرۆڤی چاولێکەر تەنیا شەوانە نییە، بەڵکوو کاتێ کە بەیانی لە خەو هەڵدەستێ، خەوەکە لە رۆحیدا هەر درێژەی دەبێ، چونکە هەست بەوە ناکات کە لە حاڵی بەخەبەریدا چ روو دەدا و چی دەقەومێ. لەگەڵ هەستانی بەیانان نهێنییەکی سەرسووڕهێنەر دەست پێدەکات. ژیان بانگت دەکا و دەڵێ: "من رۆژێکی نوێم و خۆم خەلاتی تۆ دەکەم. من کاغەزێکی نەنووسراوم و چاوەڕوانم بزانم چ مێژوویەک لەسەر من دەنووسی و یاخود چ وێنەیەك لە من دەکێشییەوە. چونکە من تەنیا ئەمڕۆ هەم و رەنگە ئیتر سبەینێ نەبم. بڕیاری دەستپێکی ژیانێکی پڕ لە خۆشەویستیی هەر ئێستا بدە."

بۆ ئەو بانگکردنەی وا ژیان لە مرۆڤی دەکات، گوێی و هەستەکانی داخراون و وێدەچی هێزی هەستکردنیشی سڕ کرابێ. بەڵام رۆژ لەگەڵ رۆژ ئەو بانگکردنەی ژیان درێژەی هەیە، و مرۆڤیش لە حاڵی بێ خەبەریدا لاپەڕەکانی ژیانی بە خەت کێشانی بێ مەبەست پڕدەکاتەوە. بۆچی دەبێ ژیانمان لەجیاتی خۆشەویستیی، چێژ و مەیل و سۆز، پڕ بێ لە ترس و گوشار و خەم و باڵە فڕکێ؟ رەنگە هۆیەکەی ئەوەبێ کە ئێمە نەزانین و چاومان لەو کەسانە بڕیبێت کە پێش ئێمە بە ناو ژیانیان کردووە و ئەو هەستەیان وەك ژیانی ئاسایی خستۆتە مێشکمانەوە و پەروەردەیان کردووە. وەچە بە وەچە ئەو هەستە ئاساییە وەك موسیقای مارش بە گوێماندا دراوە، بە شێوەیەك کە مرۆڤ بەیانان لە خەو هەڵدەستێ و بە خۆی دەڵێ: "من هیچ هەڵبژاردنێکی ترم نییە، دەبێ هەستم، کار بکەم، رەنج و بەدبەختی بکێشم، بە شێوەیەك لە شێوەکان ژیانی خۆم درێژە پێبدەم و ....

بەو شێوە سەیر و سەمەرەیە، ژن و پیاوی کۆمەڵگا خۆیان دەخەنە ژێر گوشار و ژیانێکەوە کە دەبێ پڕ بێ لە خۆشەویستی و سۆز، بۆ بەجێ هێنانی ئارەزووی "مرۆڤی چاولێکەر" و بۆ وەدەست هێنانی بڕێك رێز و سەلماندنیان لەو چوارچێوەیەدا، ژیانێکی جەهەنەمی بۆ خۆیان و ماڵ و منداڵیان ساز دەکەن.

ئێسا ئیتر كاتی ئەوە هاتووە مرۆڤی چاولێكەر، چاویان بكەنەوە، هەستەكانیان بەهێز كەن و لەو خەوە ئەبەدییە ڕاپەڕن. ئیتر كاتی ئەوە هاتووە كە بانگهێشتنی رۆژی نویٚ قەبووڵ بكەن و بە تەواوی هێزەوە بۆ سەیركردنی رۆژانی داهاتوو چاویان داماڵن و داهاتوویان بە ڕوونی و باشی و لە حاڵی ئەغیاریدا، درێژە پێ بدەن.

لە وەچەی نوێی ئەوڕۆی مرۆڤدا شتێك بەدی دەكریٚ كە تا ئێستا وێنەی نەبووە. مرۆڤی زۆربەی وڵاتانی دنیا هەوڵ دەدەن خۆیان لەو داب و نەریتە كۆنەی "مرۆڤی چاولێكەر" دوورخەنەوە و بڕیاری ژیانێكی نویٚ بۆ خۆیان و وەچەكانی داهاتوو بدەن. وەچەی نویٚ ئەوڕۆ تەنیا باوەڕ بە شتێك دەكات كە بتوانیٚ ببینیٚ، هەستی پێبكا و بتوانی بیپێویٚ. تا ئەو كاتەی مرۆڤی چاولێكەر نەیەتە سەر ئەو باوەڕە، دڵی لە قەفەس كەوتووی خۆی لە چنگی داب و نەریتی كۆنی كۆمەڵگا رزگار نەكات، ناتوانیٚ بەختەوەر بیٚ و دڵی وەك دڵی مرۆڤی ئەوڕۆیی بۆ خۆشەویستیی لیٚ بدات.

هۆكاری تێكدان یا خۆشكردنی ژیان، تەنیا خۆمانین

فریدریش نیتچە دەڵێ:

*"مرۆڤ دەبێ ناوی **"خەم و ماتەم"** لەسەر ئایین دابنێ. لە ژیانی ئێمەدا خەم و ماتەم لە بەرانبەر چالاكییە ئەرێیەكانی مرۆڤدا راوەستاون. ئەو چالاكییانەی وا دەبێ پلەی وزەی ژیان ببەنە سەرێ، بە هۆی گوشاری ئایینەوە مرۆڤ تووشی نەخۆشیی دپرەسیو (خەمۆكی) دەكەن و بە تەواوی هێزی لێ دەبڕن. زەجر كێشان بەهۆی خەم و ماتەمەوە هۆگریی و خوو و عادەت پێكدێنێ كە لە نەهایەتدا و لە بازنەیەكی گەورەتردا كاردانەوەكەی دروستكردنی یاسا هەڵەكان و نەخۆشكردنی كۆمەڵگاكانە."*

مرۆڤی چاولێكەر نازانێ چ دەكات، چونكە ئەو، كەسایەتی خۆی ناناسێ. ئایا ئاگادار هەی چەند ساڵی ژیانی رابردووت چۆن تێپەڕكردووە؟ چلۆن بوویەتە هۆی ژیانێكی ئالۆز و پڕ لە رەنج و كێشە بۆ خۆت و ماڵ و منداڵت؟ لە سەردەمی منداڵییەوە بە گوێتدا دەخوێنن كە هیچت لە دەست نایەت، مرۆڤێكی دەست و پێ و ساویلكەی و بە تەنیا هیچ كارێكت بۆ جێ بە جێ ناكرێت. لە منداڵییەوە ناچار دەبێ ببیە هۆگر و بەستراوەی بنەماڵە و كۆمەڵگا و وات فێر دەكەن كە تەنانەت بیریشی لێ نەكەیەوە بە تەنیا و بێ یارمەتیی مرۆڤەكانی دەور و بەرت بتوانی كارێكت بۆ بكرێ. بەو هۆیەی تۆ متمانە و باوەڕت بەوان هەیە، ناچار، كراویەتە هۆگری گەورەكان و هەوڵت داوە تەنیا ئەو كارانە بكەی كە جێی رەزامەندیی ئەوان بن. هەر وەك ملیۆنان منداڵیتر هیچ رێگایەكیان بۆ نەهێشتوویەتەوە جگە لە سەردانەواندن.

دایك و باوكەكانیش هەر وەك تۆ بەهۆی داب و نەریتی كۆنی ناو كۆمەڵگاوە ئەو رێگایەی تۆیان بڕیوە. ئەوانیش فێر بوون كە هەست بە گوناهبار بوون بكەن و كارێك نەكەن كە دەر و جیرانیان لێ نارەحەت

بێ. دایە گەورە و باوە گەورەش هەر وەتر. هەتا چاو هەتەر بکا و بتوانین بۆ رابردوو بگەڕێینەوە، ئەو پرنسیبە هەر دووپات کراوەتەوە و درێژەی هەیە.

کاتێک بەردەوام بە گوێی منداڵدا بخوێندرێت : "تۆ بێ عەقڵی"، "تۆ هیچ کارێکت لە دەست نایە"، "تۆ ئیزنت نییە"، "تۆ نافامی" و ... ئیتر منداڵی بەستەزمان زۆر چەتوون دەتوانی خۆی بە شێوەیەکی جیددی لە کۆمەڵگادا پیشان بدا و ناتوانێ خەزێنەکان و توانا دەروونییەکانی خۆی بدۆزێتەوە، پەرەیان پێ بدا و بیاندرکێنێ.

ئەو شتانەی لەسەر خۆمان فێری بوین و بیر و بۆچوونێکی لەسەر خۆمان هەمانە، جەوهەری ژیانمان پێک دێنن. زۆربەی بڕیارە گرنگەکانی ژیانمان کە چارەنووسی داهاتوومان دیاری دەکەن، لە لایەن گەورەکان و کۆمەڵگاوە بۆمان دەردەچێت. مرۆڤی چاولێکەر ژیانێکی پڕ لە رەنج، گوناهباریی، هێش، نەخۆشی و ناتەواویی بۆ خۆی دروست کردووە. وا قورس لێی نووستووە و خووی بەو ژیانە یەخسیرە گرتووە، کە وەك باڵەندەیەکی ناو قەفەس ساڵیانی درێژە نەبوونی ئازادیی بۆ ئاسایی بۆتەوە و سەرەڕای قفڵ نەکردنی درگای قەفەسەکە، هەستی پێ ناکات و هەوڵێکیش لە پێناو کردنەوەی دەرگاکە نادات.

ئێمەی مرۆڤ لە دنیایەکی پڕ لە داب و نەریتی سەیر و سەمەرە، پڕ لە هۆگریی و خوو خدەی بەزۆرەملی فێرکراو و هەروەها لە کۆمەڵگایەکی چاولێکەر و بێ ئازادیدا چاومان دەکەینەوە. لە راستیدا منداڵی بێ گوناە هیچ رێگایەکیتری بۆ نامێنێتەوە و بەشێوازی بەستراوەیی بە بنەماڵە و کۆمەڵگاوە باردەهێنرێت. منداڵی مرۆڤ بە پێچەوانەی هەموو ئاژەڵەکانیتر بێ دەستەڵات و بەستراوە بە دایك و باوك گەورە دەبێ و بە تایبەت لە چەند ساڵی یەکەمی ژیانی کە گرنگترین سەردەمی فێربوونیەتی، دەکەوێتە ناو بازنەیەکی شەیتانییەوە کە لە داهاتووی ژیانیاندا دەرباز بوون لێی، بۆ زۆربەی ئەو منداڵانە چەتوونە.

ئێمەی منداڵ برسیی خۆشەویستیین و لە جەستەیەکی گەورەدا پەروەردە دەبین و پێمانوایە مرۆڤێکی کامیل و تەواوین. بەڵام لە دەروونی ژیانماندا منداڵ دەمێنینەوە و ئارەزووی ژیان لە دنیایەکی پڕ لە خۆشەویستیی، پڕ لە پێکەنین، پڕ لە سەبووری و ئارامیی بۆ خۆمان دەکەین. ئەو منداڵە لە دەرونی هەرکام لە ئێمەدا دەژی. ئەگەر کەسێک بێتە هۆی وەڕێخستنی حاڵەتەکانی دەروونی ئێمە، وەك: کێشە یا تووڕڕەیی، ترس یا ماتەم، خۆ پێ کەم بوون یا خۆ پێ زلبوون و... ئیتر مرۆڤە گەورەکە نیین و بەڵکوو منداڵە دەروونییەکەین کە هەست بەو حاڵەتانە دەکین و وەبیر مرۆڤە گەورەکەی دێنێتەوە کە خۆشی و ناخۆشی ژیان بە دەست خودی مرۆڤە و تەنیا ئەو خۆیەتی کە بەهەشت یا جەهەنەم بۆ ژیانی خۆی و بنەماڵەکەی بنیاد دەنێ.

تەنیا خۆمانین کە دەتوانین بارودۆخێکی پڕ لە خۆشەویستیی و ئازادیی لە هەنبەر بنەماڵە و کۆمەڵگا پێکبێنین. لە رووبەڕوو بوون لەگەڵ ئەو مرۆڤانەی لە کاروباری رۆژانەدا تووشیان دەبین، هیچکات نابێ ئەو پرسیارە بکەین کە بیر و باوەڕیان چییە و لایەنگری کام ئایین یا ئیدئۆلۆژین، بەڵکوو مەرجی سەرەکی بۆ پەیوندیگرتن تەنیا و تەنیا دەبێ هەڵس و کەوتی ئینسانیی مرۆڤەکان بێ.

بە خۆشییەوە، لە گۆشە و کەناری ئەم جیهانە، بەرە بەرە مرۆڤی جیهان لەو خەوە دێرینەیە رادەپەڕن و ئەو راستییە دەسەلمێنن کە هەر کام لە ئێمە بە مافی بەرانبەرەوە ئیزنی ژیانی سەر ئەم هەردەمان هەیە و بۆ ژیانی گشتیی، پڕ لە ئاشتی و خۆشەویستیی پێویستیمان بە رێز لێنانی هەموو لایەنەکان هەیە.

تەواو